

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos (specializacija - socioeducacinių projektų koordinavimas)
magistrantūros studijų programa, II kursas.

Loreta Mižutavičiūtė

**SOCIALINIO UGDYMO/SI POVEIKIS PAAUGLIŲ ELGESIUI
VIRTUALIOJE ERDVĖJE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas –
doc. dr. Darius Gerulaitis*

Turinys

<i>Magistro darbo santrauka</i>	3
Įvadas	4
1. PAAUGLIŲ ELGESIO SOCIALINIULOSE TINKLUOSE TEORINĖ ANALIZĖ SOCIOEDUKACINIU ASPEKTU	8
1.1 Paauglių veiklos ypatumai virtualioje erdvėje	8
1.2 Paauglių bendravimo kultūros aspektai virtualioje erdvėje	13
2. SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMUO FORMUOJANT PAAUGLIŲ ELGESIO KULTŪRĄ VIRTUALIAME IR REALIAME SOCIALINIAME TINKLE	18
3. SOCIALINIO UGDYMO(SI) POVEIKIS PAAUGLIŲ ELGESIUI VIRTUALIOJE ERDVĖJE: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	22
3.1 Tyrimo metodika	22
3.2 Tyrimo imtis	25
3.3 Tyrimo rezultatų analizė	26
3.3.1 Pilotinio tyrimo analizė	26
3.3.2 Veiklos tyrimo analizė	28
3.3.3 Savirefleksijų dienoraščio analizė	36
Išvados.....	39
Rekomendacijų projektas	42
Literatūra	50
Summary	56
Priedai	57

Magistro darbo santrauka

Tyrimo tikslas – atlikus veiklos tyrimą, atskleisti socialinio ugdymo(si) poveikį paauglių elgesiui virtualioje erdvėje

Siekiant nustatyti paauglių elgesio kultūros ir veiklos ypatumus socialiniuose tinkluose, šį tyrimą galima charakterizuoti probleminiais klausimais: kaip paaugliai vertina savo elgesio kultūrą virtualioje erdvėje? Kokia yra socialinių pedagogų nuomonė apie paauglių elgesio kultūrą ir veiklos priežastis socialiniuose tinkluose, jų teikiama pagalba? Koks yra socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesiui virtualioje erdvėje?

Tyrimė dalyvavo Kelmės rajono X pagrindinės mokyklos devintos, dešimos klasės mokiniai – 15-16 m. paaugliai (N=16), mokyklos dalykų ir socialiniai pedagogai (N=9). Veiklos tyrimė dalyvavo 6 asmenų grupė (N=6), remiantis savanoriškumo principu.

Atlikus pilotinį tyrimą nustatytas socialinio ugdymo(si) sričių (temų) reikalingumo poreikis mokinių ir socialinių pedagogų atžvilgiu. Taikant veiklos tyrimą, atliktas socialinio ugdymo(si) eksperimentas – sukurtas užsiėmimų turinys ir įgyvendinta per bendruosius papildomus socialinio ugdymo(si) užsiėmimus. Užsiėmimų turinys sukurtas remiantis penkiais aukščiausiais socialinio ugdymo(si) temų, sričių vidurkais gautais pilotinio tyrimo metu.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Atlikus tyrimą, nustatytos 5 paauglių elgesio kultūros ugdymo(si) sritys: realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai – informacijos sklėdimas, pavojai ir grėsmės virtualioje erdvėje, elektroninės potyčios" socialiniuose tinkluose, "Savo asmens" saugumo užtikrinimas internete, paauglių dominuojančios vertybinės nuostatos ir bendrieji gebėjimai virtualioje ir realioje erdvėje.
2. Atliktas ugdymo(si) vertinimas apklausiant tiriamuosius raštu, kurio metu nustatytas socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesiui virtualioje erdvėje. Atlikus socialinio ugdymo(si) vertinimą kontent analizės metodu, išskiriamos socialinio ugdymo(si) vertinimo poveikio struktūrinės dalys: paauglių įgytos žinios apie informacijos sklėdimą, elektronines patyčias, pavojus ir grėsmes, „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą, vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje erdvėje, paauglių nekonkretizuoti pastebėjimai, pastabos ir pasiūlimai tobulinant bendruosius papildomus socialinio ugdymo(si) užsiėmimus.

Po kiekvieno užsiėmimo pildomas savirefleksijų dienoraštis, kurį išanalizavus pateikiamos veiklos tobulinimo gairės (emocijos, administraciniai ir techniniai duomenys).

Esminiai žodžiai: bendrasis papildomas socialinis ugdymas(is), ugdymo(si) poveikis, paauglių elgesys virtualioje erdvėje.

Įvadas

Tyrimo problema ir aktualumas. Internetas (virtuali erdvė, socialiniai tinklai) bendraujant užima svarbią vietą žmogaus gyvenime, ypač paauglių tarpe. Vis daugėjant jaunesnio amžius internetų ir vis greitėjant gyvenimo tempui, daugėja elektroninių patyčių atvejų, mažėja saugumo jausmas, perrimamos netinkamos vertybės, nebesugebama apsisaugoti nuo įvairiausių pavojų internete, perimamas akivaizdus dominuojantis elgesys, įvairiausi žargonai, nebespėjama susitvarkyti su informacijos gausa, nebespėjama suvokti, kaip iš tikrųjų reikia elgtis virtualioje erdvėje, yra mažai užsiimama paauglių elgesio kultūros ugdymu(si). Tie, kurie sukelia pavojus internete nėra sustabdomi, teisinė sistema nėra pilnai išvystyta. Daugelis tėvų, mokyklos pedagogų, įskaitant visą visuomenę tam mažai skiria dėmesio.

Remiantis tyrimo duomenimis¹, bent kartą per savaitę naudojančių „Facebook“ 15-19 metų Lietuvos paauglių auditorija per metus paaugo 5 proc., o apskritai šiuo socialiniu tinklu naudojasi 95 proc. tokio amžiaus interneto vartotojų. Prie savo paskyrų kasdien prisijungia aštuoni iš dešimties 15-19 metų paaugliai. Šie duomenys atskleidžia tik „Facebook“ socialinio tinklo vartotojų dažnį, tačiau paaugliai neapsiriboja tik šiuo vienu socialiniu tinklu. Remiantis kito tyrimo duomenimis², Lietuvoje populiariausi socialiniai tinklai yra „Facebook“, „One“, „Draugas“, „Point“, „Frype“, „Klase“ (cit. Burbaitė, 2011). Šioms amžiaus grupėms socialiniai tinklai jau yra tapę kasdieninės rutinos dalimi. Kaip matyti iš įvairių statistinių duomenų, bendravimo poreikis paauglių tarpe yra ryškiai dominuojantis.

Bendraujant virtualioje erdvėje dominuoja dominuoja įvairūs pavojai, tokie kaip elektroninės patyčios, kurių paplitimo rodiklis Lietuvoje yra vienas aukščiausių lyginant su kitų šalių rezultatais –19%. (Pilkaskaitė, Valickienė, Raižienė, Žukauskienė (2009).

Įvairių autorių atlikti tyrimai atskleidžia interneto reikšmingumą paauglių tarpe ir elgesio kultūros aspektus virtualioje erdvėje. Paplitusios patyčios, poreikis bendrauti virtualioje erdvėje atskleidžia paauglių elgesio kultūrą. Rašomavičienės (2008) atlikto tyrimo duomenys, kuri tyrinėjo paauglių požiūrį į pagrindines elgesio kultūros vertybes, atskleidžia žinių apie pagrindines elgesio kultūros vertybes trūkumą paauglių tarpe, teisingai elgesio kultūros vertybes apibrėžia tik trečdalis respondentų iš 240. Remiantis šiais duomenimis, galima spręsti apie mažai skiriamą dėmesį paauglių elgesio kultūros ugdymui(si) šiandieninėje visuomenėje.

Liubienė (2012) tyrinėjo naujųjų medijų kalbos komponentus, jos kūrimo bei vartosenos pokyčių tendencijas. Tyrimo duomenys atskleidė, kad elektroninių medijų kalboje pamažu

---

¹TNS – pasaulinės rinkos tyrimų ir verslo konsultacijų grupės kompanija (2014).

²TNS – pasaulinės rinkos tyrimų ir verslo konsultacijų grupės kompanija (2010).

slopsta bendravimo vien tik tekstu populiarumas. Pasak autorę, vis dažniau tiek momentinio susirašinėjimo pokalbiuose, tiek diskusijose (pvz., „Facebook“ sienoje) arbūsenų (socialiniuose tinkluose) atnaujinimuose vartotojai dalinasi hiperteksto – vaizdo, muzikos įrašų nuorodomis, vis dažniau komentarą atstoja grafiniai elementai. Bendravimas virtualioje erdvėje vyksta trumpomis frazėmis, trumpais vientisiniais sakiniais arba jų fragmentais. Žodžiai dažnai yra trumpinami, kartais paliekant tik priebalses, kai kurių žodžių rašyba artinama prie tarimo. Vis dažniau jausmai reiškiami grafiniais ženklais.

Sekantis autorius - Snider (2012) tyrinėjo socialinių tinklų įtaką paauglių bendravimui. Jo tyrimo duomenys atskleidė, kad paaugliai naudojant socialines žiniasklaidas gali prarasti gebėjimą skaityti neverbalinius signalus perduodamus iš kitų žmonių. Paaugliams gali pritrūkti jausmų ir intymumo (internete dominuoja žargonai, o ne emocijos), gali sustiprinti jų nenorą įsilieti į realų draugų ratą.

Janušonytė (2005) tyrinėjo jaunimo kalbos etiketą interneto pokalbių svetainėse. Tyrimo duomenimis, jaunimas, bendraudamas internete, dažniausiai vartoja ne tik specifines kalbos etiketo (kreipimosi žodžių, pasisveikinimų, atsisveikinimų) formules, neatitinkančias bendrinės kalbos normų, bet gana neretai renkasi įprastas lietuviškas kreipimosi žodžių, pasisveikinimų ir atsisveikinimų formas. Kreipimosi žodžių analizė atskleidžia, kad pokalbių svetainėse asmenys apibūdinami pagal slapyvardžius, lyti, teigiamą ar neigiamą vertinimą, bendrą žmogaus įvardijimą ar apibendrintą adresatą.

A. Drapeko (2011) tyrinėjo interneto paslaugų atsakomybę už virtualioje erdvėje skelbiamą informaciją. Tyrimas atskleidžia amoralios, rasinės ar kitokiu pagrindu neapykantą skatinančią informaciją, autoriaus teisių į kūrybą pažeidimą, vagystę ir sukčiavimą internete.

Kaip matyti iš ankstesnių tyrimų, internetas – puiki galimybė bendrauti, dalytis norima informacija, tačiau nėra pakankama sąlyga etniškumo raiškai, kadangi stinga tiesioginio bendravimo vienas su kitu.

Apibendrinant iki šiol atliktų tyrimų rezultatus, galima teigti, kad jaunieji internautai skaitmeninę erdvę dažniausiai pasitelkia norint patenkinti savo bendravimo poreikį ir neatsilikti nuo šiuolaikinių tendencijų. Paaugliai teikdami prioritetą bendravimui būna patiklūs ir patys dėl to labai nukenčia, ypač dėl to, kad mažai skiriamas dėmesys jų elgesio kultūros virtualioje erdvėje socialiniam ugdymui (si). Statistika bei internetinių svetainių pateikti moksliniai straipsniai atskleidė, kad paauglių elgesio virtualioje erdvėje socialinio ugdymo (si) poveikis – itin aktuali tema.

Tyrimo probleminiai klausimai. Šį tyrimą, siekiant nustatyti paauglių elgesio kultūros ir veiklos ypatumus socialiniuose tinkluose, galima charakterizuoti problemineis klausimais: kaip paaugliai vertina savo elgesio kultūrą virtualioje erdvėje? Kokia yra socialinių pedagogų nuomonė

apie paauglių elgesio kultūrą ir veiklos priežastis socialiniuose tinkluose, jų teikiama pagalba? Kokia galima socialinių pedagogų veiklos struktūra elgesio kultūros formavimui virtualioje erdvėje? Koks yra socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesiui virtualioje erdvėje?

Tyrimo objektas: paauglių elgesio virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) poveikis

Tyrimo tikslas. Atlikus veiklos tyrimą, atskleisti socialinio ugdymo(si) poveikį paauglių elgesiui virtualioje erdvėje

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant teorinę analizę, atskleisti paauglių elgesio (veiklos ir bendravimo) kultūros aspektus virtualioje erdvėje, socialinio pedagogo vaidmenį formuojant paauglių elgesio kultūrą socialiniuose tinkluose.

2. Atlikus pilotinį tyrimą nustatyti socialinio ugdymo(si) sričių (temų) reikalingumo poreikį mokinių ir socialinių pedagogų atžvilgiu.

3. Taikant veiklos tyrimą, atlikti socialinio ugdymo eksperimentą (sukurti užsiėmimų turinį, struktūrą ir juos realizuoti) ir taikant turinio analizę, išanalizuoti socialinio ugdymo(si) poveikį.

4. Naudojant savirefleksijų dienoraštį, pateikti savo, kaip ugdytojos veiklos tobulinimo gaires (emocijas, techninius, administracinius duomenis, pastabas, tobulinimo planą).

5. Pateikti rekomendacinio pobūdžio projektą socialiniams pedagogams, paaugliams, gerinant paauglių elgesio kultūrą socialiniuose tinkluose

Tyrimo dalyviai. Pilotinis ir veiklos tyrimas (Pusiaus struktūruota anketinė apklausa ir atviro tipo anketinė apklausa) buvo atliktas Kelmės rajono X pagrindinėje mokykloje. Tyrimo metu apklausti devintos, dešimtos klasės mokiniai – 15–16. paaugliai (N=16), mokyklos pedagogai, įskaitant socialinį pedagogą (N=9). Tiriamieji (15–16 m. paaugliai) pasirinkti patogiosios atrankos principu, laikantis etikos, anonimiškumo ir savarankiškumo principais. Iš 19 paauglių, 16 paauglių sudalyvavo atliekant pusiau struktūruotą anketinę apklausą raštu ir 6 paaugliai (N=6) sudalyvavo organizuotuose bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimuose, remiantis savanoriškumo principu.

Tyrimo metodologija ir metodai. Teorinė analizė, Pusiaus struktūruota anketinė apklausa raštu, socialinio ugdymo(si) eksperimentas, atviro tipo anketinė apklausa raštu, (socialinio ugdymo(si) poveikio vertinimas įgyvendinus sukurtą užsiėmimų planą), turinio (kontent) analizė, savirefleksijų dienoraščio analizė

Socialinis ugdymas vyko įvairiomis temomis (temos nustatytos atlikus pusiau struktūruotą anketinę apklausą ir remiantis, aukščiausiais vidurkiais) per bendruosius papildomus socialinio ugdymo(si) užsiėmimus, tačiau su mokiniais vietoj sąvokos „socialinis

ugdymas“, buvo vartojamas terminas – pamoka. Socialinio ugdymo(si) užsiėmimų sričių (temų) detalus sąrašas ir planaspateiktas prieduose (žr. 1 priedas).

Magistro darbo struktūra. Šis magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, 8 poskyriai, išvados, rekomendacijų projektas, naudotos literatūros sąrašas (74 šaltiniai), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 7 lentelės. Prieduose pateikiama užsiėmimų struktūra, planas (1 priedas), pusiau struktūruotos anketos paaugliams pavyzdys (2 priedas), pusiau struktūruotos anketos pedagogams pavyzdys (3 priedas), mokinių užsiėmimų vertinimo pavyzdys (atviro tipo anketa) (4 priedas), pateikiami smulkūs teiginiai, gauti atlikus vertinimo turinio analizę (5 priedas), savo, kaip ugdytojos ugdymo(si) savirefleksijų pildymo pavyzdys (6 priedas). Darbo apimtis – 57 puslapiai (be priedų)

1. PAAUGLIŲ ELGESIO SOCIALINIULOSE TINKLUOSE TEORINĖ ANALIZĖ SOCIOEDUKACINIULO ASPEKTULO

1.1 Paauglių veiklos ypatumai virtualioje erdvėje

Internetas sudaro galimybes paaugliams ir kitiems asmenims tyrinėti pasaulį, atrasti naujus dalykus ir visus virtualius potyrius gali priimti kaip realybę. Todėl virtuali erdvė sudaro galimybes elgtis kitaip nei paaugliai yra įpratę realioje erdvėje – paaugliai išmokę daugiau komunikacijos modelių, išgyvena laisvumo jausmą, patiria bendravimo drąsą. Daugeliui paauglių ir kitų asmenų, internetas jau yra tapęs neatsiejama gyvenimo dalimi. Be jo sunkiai įsivaizduojama tiek darbo diena, tiek laisvalaikis.

Kaip teigia autoriai, nuolat daugėja paauglių, naudojančių kompiuterius, internetą – ilgėja darbo kompiuteriu trukmė ir pobūdis (Ustinavičienė, Škėmienė, Papečkytė, 2009). Taip gali būti dėl to, kad vaikai, paaugliai ir suaugusieji pusę savo laiko internete praleidžia bendraudami. Naudojasi pokalbių ir socialinių tinklų svetainėmis, internetinių pokalbių programomis (Lost in Cyber World – projektas, skirtas supažindinti su pavojais internete)

Internetė kiekvienas paauglys ir bet kuris kitas asmuo atranda kažką naudingo: nuo kompiuterinio žaidimo iki profesionalios programos, nuo populiarių dainų iki rimtų mokslinių straipsnių, nuo grožinės literatūros iki naujausių pasaulio spaudos naujienų“ (Koverienė, 1995, p. 7).

Galima teigti, kad paaugliai virtualioje erdvėje pasijunta laisvais, nes čia jie gali būti lygūs su suaugusiais, turėti pasirinkimo ir valdžios laisvę, kuri nėra ribojama. Paauglys gali nesidrovėdamas ir nieko nebijodamas įsakinėti, įsileisti norimus asmenis savo virtualią erdvę ar išvartyti juos, spręsti užduotis arba paprasčiausiai jų atsisakyti.

Dažniausiai paaugliai, remiantis M. Fraser, S. Dutta (2010) atliktais tyrimais, lankosi socialiniuose tinkluose, žaidžia įvairius žaidimus internete. Pasak autorius, viena iš pirmųjų pažinčių būdų su kompiuteriu ar virtualia erdve – per žaidimą ar kitas mokomasias programas. Kiek vėliau susiduriama su pokalbių svetainėmis ar socialiniais tinklais, kuriuose galima patalpinti asmeninę ir šeimos informaciją (nuotraukų albumus ir pan.), atsiranda kita galimybė stebėti viešai draugų veiklas bei išsakyti savanuomonę, požiūrį apie tam tikrus dalykus.

Pasak Geležiniene, Meliene ir Vaitkevičienė (2013), mokiniai internete dažniausiai pramogauja, susipažįsta su naujais pažįstamais, pateikia įvairią informaciją apie save, neretai dalijasi seksualinio, erotinio pobūdžio informacija.

Pagal kai kuriuos autorius, socialinių tinklų svetainės – tai vieta, kur žmonės dalijasi mintimis, nuotraukomis, muzikos ir vaizdo įrašais ir yra pagrindinė šiandienos paauglių bendravimo forma (Boussi, Lebwohl, 2009). Tai vieta, kur paaugliai gali bendrauti su žinomais draugais, susirasti naujų pažinčių. Kaip teigia A. Juodaitytė ir E. Šaparnytė (2008) virtualioje erdvėje (socialiniuose tinkluose) yra naudojamas patogus realioje tikrovėje egzistuojantis susirašinėjimo būdas, egzistuojantys komunikacijos būdai – komunikavimas žaidžiant, garsų ir vaizdų derinimas, susirašinėjimas ir kalbėjimas.

Virtualioje erdvėje, socialiniai tinklai, tokie kaip MySpace, Facebook, YouTube ir kt. tampa vis galingesni ir keičiantys kiekvieno interneto naudotojo kasdienybę. Kaip teigia, Fraser, Dutta (2010), virtuali erdvė keičia paauglių ir kt. asmenų požiūrį į patį save, atsižvelgiant į tai, kaip sąveikaujama su kitais, kaip dirbama ar kaip dalyvaujamasupančioje visuomenėje. Pasak Fraser ir Dutta, pačiu svarbiausiu lygmeniu visa socialinė sąveika yra susijusi su asmeninės tapatybės klausimais.

Socialinių tinklų svetainės yra paauglių ir kitų asmenų bendravimo įrankis internetu, kuris leidžia vartotojams kurti viešus arba pusiau viešus pasisakymus, kurti ir peržiūrėti savo pačių ir kitų vartotojų socialinius tinklus, susikurti pokalbio forumus, asmeninius puslapius (Uhls, Greenfield, 2011; Boyd, Ellison, 2007).

Internetu paaugliams vyrauja įvairios galimybės bendrauti, tačiau bendraujama ne tik socialinių tinklų pagalba, bet ir per žaidžiamus įvairius žaidimus virtualioje erdvėje, kurie neatsiejami nuo paauglių elgesio kultūros formavimo, vertybių perrėmimo iš kitų asmenų, atliekančių tą pačią ar kitą veiklą.

Pasak Berns (2008), virtualioje erdvėje asmenys daug lengviau gauna socialinę paramą, jie greitai pajunta malonumą, patiria sėkmę bendraudami ar žaisdami. Bendravimas tapo „kompiuterizuotas“, o ištisos valandos praleidžiamos žaidžiant kompiuterinius žaidimus (Ustinavičienė, Škėmienė, Radišauskas, Tilingaitė, 2010).

Žaidimai riboja paauglių fizinį aktyvumą, atitraukia nuo realybės, nuo intelektualesnės veiklos (Geležiniene, Melienė, Vaitkevičienė, Poškienė, 2013). Monkevičienė (2005) konstatuoja, kad kompiuteriniai žaidimai turi daugiau neigiamos įtakos paauglių vertybių pasauliui nei filmai. Kaip žinoma, vaikai ir paaugliai yra viena iš silpniausių visuomenės struktūros dalių, kurie greičiausiai perima ar susiformuoja vertybes, kurios dominuoja jų artimiausioje aplinkoje.

Paaugliui, žaidžiančiam kompiuterinius žaidimus (ypač agresyvius, smurtinius su žiauriomis scenomis), kyla grėsmė, kad ilginiui žaidime egzistuojanti galia gali persikelti į realią aplinką. Pasak Valicką (2003), smurtinių video žaidimų poveikis ypač svarbus besiformuojančiai asmenybei, kadangi paaugliai, palyginti su suaugusiais, yra daug įtaigesni, neturi susiformavusios vertybių sistemos, sunkiau atskiria demonstruojamą žaidimų sukurtą pasaulį nuo tikrovės.

Įvairios apklausos apie interneto panaudojimo tikslus, tik įrodo, kad „sunku būtų rasti internautą, kuris nebūtų sukūręs elektroninio laiškelio, parašęs žinutes ar nesinaudotų kuria nors tiesioginio bendravimo paslauga (Valavičius, Našlėnienė, 2000)8). Kaip teigia J. Ruškus, D. Žvirdauskas, V. Kačenauskaitė (2010), socialiniai tinklai parodo kiekvieno žmogaus, ypač moksleivio, poreikį bendrauti ir būti socializacijos subjektu.

Tačiau, kalbant apie paauglių veiklą socialiniuose tinkluose, R. Ponelienė, G. Simaitytė (2010) nurodo, kad jie nėra pasirengę apsaugoti nuo internete slypinčių pavojų.

Virtualioje erdvėje yra nesaugu, pavojų spektras yra didžiulis: klesti pornografinio, seksualinio priekabiavimo, smurto, patyčių, įvairaus turinio informacija bei daugelis kitų pavojų Glodas (2008). Dominuoja sąsajos su rasizmu, žeminimas, pasmerkimas. Pastebima, kad pavojai internete turi nemažai sąsajų su vienu didžiausiu žmogaus teisių pažeidimu – prekyba žmonėmis (Lost in Cyber World – Projektas skirtas supažindinti su pavojais internete, 2011; Žukauskienė R, 2007; Civilka, Lamanuskas, Osinaitė ir kt. (2004)).

Kartu su bendravimo poreikio tenkinimu virtualioje erdvėje grėšią ir internetinis chuliganizmas, žemas pasitenkinimo lygis, seksualiniai maniakaidėl rizikingos paauglių elgsenos, kuri padeda įgyti autoritetą tarp bendraamžių ir sukurti tam tikrą autonomiją nuo tėvų ir kitų autoritetingų suaugusiųjų (Boussi, Lebowhl, 2009). Pasak autorius, kibernetinis chuliganizmas būna tada, kai asmuo tyčia skleidžia gandus, sukelia pavojų, kankina, priekabiauja, žemina ar trikdo paauglius ir kitus asmenis internete. Apgailėtinas pasitenkinimas – lengvas ir patogus informacijos dalinimasis, kai patys paauglių talpina nuotraukas ir vaizdo įrašus, nes jiems tuo momentu tai atrodo „kietai“, tačiau gali turėti vėlesnių pasekmių. Būna patalpintą nuotraukų, kuriose paaugliai yra apsinuoginę, apsvaigę nuo alkoholio ar narkotikų, o tai suformuoja išankstinį neigiamą nusistatymą prieš tą žmogų. Seksualiniai iškrypėliai yra asmenys apsimetantys nepilnamečio bendraamžiu (nors yra žymiai vyresni), kad galėtų suvilioti, o galiausiai nuskriausti jį (Boussi, Lebowhl, 2009; Mačiulis, 2011). Kibersmurto rūšį naudoja 20-35 % moksleivių (Mačiulis). Socialiniai tinklai gali sukelti socialinę izoliaciją, depresiją, bei skatina anoniminės tapatybės eksperimentavimą (Gross, 2004). Pagal Snider (2012), paaugliai naudodant socialines žiniasklaidas gali prarasti gebėjimą skaityti neverbalinius signalus iš kitų žmonių. Paaugliams gali pritrūkti jausmų ir intymumo (internetė dominuoja žargonai, o ne

emocijos), gali sustiprinti jų nenorą įsilieti į realų draugų ratą. Paaugliai dėl aštrių pojūčių siekimo rizikuoja savo saugumu.

Augantis socialinių tinklalapių populiarumas ir milžiniški vartotojų srautai traukia ir piktavalių dėmesį. Kuriama ir platinama vis daugiau kenkiančios programinės įrangos, nukreiptos prieš socialinių tinklų naudotojus. Todėl verta susimąstyti apie socialiniuose tinkluose esančius pavojus ir efektyvų paauglių informavimą apie juos. Visuomet išlieka reali grėsmė, jog socialinių tinklų naudotojai gali susidurti su patyčiomis, užgauliojimais, privačios informacijos vagystėmis ir kenkėjiškomis programomis. Pasak J. Ruškų, D. Žvirdauską, V. Kačenauskaitę (2010), socialiniuose tinkluose galima susipažinti su žmonėmis, kurie slepia savo tikrą tapatybę, prisistato kitu vardu, naudodami manipuliacinius metodus. Socialiniai tinklai gali įtraukti patirties neturintį jauną paauglį į jo sveikatai grėsmingus dalykus, galinčius virsti patyčiomis bei žeminančiais komentarais. Norint racionaliai ir produktyviai išnaudoti praleistą laiką virtualioje erdvėje, būtina imtis visų saugumo priemonių, kad kiltų kuo mažesnis pavojus į asmens tapatybės pasikėsinimą, kad paaugliai netaptų priklausomi nuo socialinių tinklų ir galėtų vienodai suderinti bendravimą realiame gyvenime su bendravimu virtualioje erdvėje, neskiriant juos pagal svarbumą.

Paaugliai ir kiti asmenys vartodami socialinius tinklus, apskritai visą virtualią erdvę, kartu kuria ir kompiuterinę – virtualią kultūrą. Socialiniai tinklai virtualioje erdvėje sudaro galimybes kurti ir konstruoti pasaulį pagal savo poreikius, sudaro galimybes susirasti naujus partnerius, kolegas su kuriais galima komunikuoti, palaikyti bendrus santykius, keistis informacija ir taip kurti bei plėtoti bendravimą su kitais asmenimis, virtualios erdvės naudotojais.

Nepilnamečiai lydimi smalsumo, bendraujant ar užsiimant sau patinkančia veikla, aplanko įkyriai pateikiamas internetinių svetainių teikėjų nuorodas, kuriose pateikta informacija žalingo pobūdžio ar tik skirta suaugusiems. Kaip teigia R. Berns (2009), internete gausu informacijos, kuri prieštarauja šeimos vertybėms.

Internetinių svetainių naudotojų anonimiškumas dominuoja skleidžiant norimą informaciją, tačiau virtualioje erdvėje nėra kontroliuojamas skleidžiamos informacijos turinys. Todėl pasak M. Civilka, T. Lamanauskas, G. Osinaitė ir kt., (2004), šiomis galimybėmis naudojami įvairios grupės, tiek teisėtais, tiek neteisėtais tikslais. Informaciją internete gali paskelbti bet kuris asmuo, tačiau interneto paslaugų teikėjai, gali būti pripažinti atsakingi už nelegalaus turinio platinimą, nes jie laikomi informacijos perdavėjais (Civilka, Lamanauskas, Osinaitė ir kt., 2004).

Kalbant apie interneto galimybes bei grėsmes, svarbu akcentuoti, jog ilgai trunkantis naršymas internete taip pat padeda pabėgti nuo kasdieninių psichologinių problemų, kaip pvz.

susilpninti kaltės ar bejėgiškumo jausmą. Virtualus pasaulis traukia paprastumu ir lengvu prieinamumu (N. Nekrasova, Z. Nekrasova, 2008).

Virtualioje erdvėje labai svarbu ir yra privaloma susikurti savo tapatybes, kad būtų galima sąveikauti su kitais. Interneto vartotojai dažnai suklastoja savo asmenybę, iškraipo, melagingai ją pateikia. Pavyzdžiui, negražios ir jaunos paauglės virsta nenusakomo grožio moterimis, ar drovūs vaikinai – drąsūs visuomenės veikėjai. Tad galima teigti, kad virtualioje erdvėje asmenybė virsta daugialype ir atlieka daugybę pačių įvairiausių vaidmenų.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 17straipsnyje valstybės dalyvės pripažįsta svarbų masinės informacijos priemonių vaidmenį ir rūpinasi, kad nepilnamečiai galėtų naudotis įvairių nacionalinių ir tarptautinių šaltinių informacija bei medžiaga, ypač tokia, kuri prisideda prie nepilnamečio socialinės, dvasinės, dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichologinį vystymąsi. Šiandieninėje visuomenėje dominuojanti žiniasklaida (televizija, radijas, internetas, spauda) naudojama įvairiems komunikavimo tikslams – informavimui, mokymui, švietimui, pramogoms, bendravimui (Ponelienė, Simaitytė, 2010). Tokiu būdu, pasak L. Astros, „viešosios informacijos poveikis tapo galingu žmonių pasaulėjautos, pamatinių vertybių, asmeninių įsitikinimų ir net laisvalaikio pasirinkimą formuojančiu veiksmu“ (Ponelienė, Simaitytė, 2010, p. 68).

Iš pateiktos informacijos, matoma, kad Jungtinių tautų konvencija rūpinasi masine informacija virtualioje erdvėje. Rūpinasi, kad kiekvienas nepilnametis galėtų priimti ir perduoti tokią informaciją kitiems, kuri prisidėtų prie visapusiško asmens vystymosi. Internetu naudojasi viso pasaulio, įvairaus amžiaus žmonės kiekvieną dieną ir jų laiko leidimas prie interneto kas kartą vis ilgėja.

Pasak J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Kačenauskaitės (2010), internetas yra traktuojamas kaip naudinga, nepakeičiama ir jau neišvengiama visuomenės gyvenimo dalis bei priemonė, kurioje atsiveria daugybė galimybių užmegzti naujas ir naudingas pažintis, atrasti senus pažįstamus, greitai gauti mokymuisi arba laisvalaikiui reikalingą informaciją, būti nuolat besikeičiančių įvykių centre, neprarasti informuotumo apie supantį pasaulį.

Priklausomai nuo amžiaus ar lyties, paaugliai praleidžia bent valandą ar dvi per dieną prie interneto užmezgant ir palaikant pažintis, ieškant jiems reikalingos informacijos, pramogaujant. Virtuali realybė keičia tiesioginę – draugystę, informacija, pramogos pasiekiamos prie kompiuterio ekrano prisijungiant įvairiausių portalų dėka prie virtualių socialinių tinklų, informacinių ar pramogų šaltinių (Ruškus, Žvirdauskas, Kačenauskaitė, Žvirdauskienė, 2009).

Apibendrinant, galima teigti, paauglystė yra toks amžiaus tarpsnis, kurio metu taip yra svarbu palaikyti ryšį su draugais virtualioje erdvėje, tačiau bendraudami socialiniuose tinkluose dažniausiai nepagalvoja apie galimus pavojus. Socialiniuose tinkluose dominuoja seksualiniai

iškrypėliai, žeminančios žmogaus orumą informacijos paviešinimas, patyčios. Paaugliai gali tapti priklausomi nuo socialinių tinklų ir nebematyti supančios tikrovės. Svarbu, kad atsirastų, kas padėtų paaugliams suprasti, kad yra daugybė žmonių, kurie gali peržiūrėti jų anketas internete ir identifikuoti tikrąją jų asmenybę. Norint apsaugoti paauglius ir jaunesnius vaikus, reikia juos mokyti, kad negalima bendrauti su nepažįstamais internete, susitikinėti su asmenimis, su kuriais susipažino internetu. Su paaugliais ir jaunesniais vaikais reikia dažnai kalbėti apie jų elgesį virtualioje erdvėje, apie saugumą internete apie interneto poveikį, kad būtų galima išvengti neigiamų padarinių. Sėkmingiausias būdas apsaugoti paauglius virtualioje erdvėje, supažindinti juos su slypinčiais pavojais, skelbiama informacija, žaidimų įtaka per socialinį ugdymą(si), kuris gali būti organizuojamas mokyklose po pamokų ar integruojant tam tikrus aspektus į bendruosius mokomuosius dėstomus dalykus mokykloje pamokų metu. Patogiausia ir efektyviausiagalėtų būtų organizuoti papildomus bendruosius socialinio ugdymo(si) užsiėmimus po pamokų. Socialinio ugdymo(si) metu paaugliams būtų sudarytos galimybės prisiliesti prie tikrojo virtualaus pasaulio, pastebėti iš šalies, kaip yra bendraujama ir koks iš tikrųjų turi būti elgesys virtualioje erdvėje. Socialiniu ugdymu(si) gali užsiimti socialiniai pedagogai, kartu įtraukiant paauglių tėvus ir visą mokyklos bendruomenę. Gali būti organizuojamos įvairios prevencinės programos, pvz., kova su patyčiomis virtualioje erdvėje ir pan.

1.2 Paauglių bendravimo kultūros aspektai virtualioje erdvėje

Socialiniai tinklai yra paplitę tarp įvairių amžiaus tarpsnių žmonių. Labiausiai socialiniais tinklais domisi ir įsitraukia į jų veiklą paaugliai. Paauglystė laikomas toks amžiaus tarpsnis, kuomet paaugliai sprendžia tapatumo problemas, siekia realizuoti save, formuoja savo vertybes, pažiūras, nuostatas, kuria savo gyvenimo stilių.

Paaugliams yra labai svarbu turėti daug draugų, todėl socialiniai tinklai vienas iš geriausių būdų tai padaryti (Buziūtė, 2010).

N. Bagdonaitės (2011) teigimu, virtualioje erdvėje labiausiai ir yra paplitęs masinis bendravimas. Internetas iš gausių įvairių informavimo priemonių (spauda, televizija, radijas), daugiausia yra naudojamas paauglių tarpe ir jis yra paaugliams svarbiausia bendravimo priemonė, kuri padeda paaugliui bendrauti su bendraamžiais ir kitais draugais neišeinant iš namų aplinkos. Visuomenės informavimo priemonės labai svarbusocializacijos veiksnys, jos formuoja išorinio pasauliosampratą, požiūrį į įvairius reiškinius, elgesio normas, vertybių sistemą, yra lengvai prieinamas ir populiaruspramogų bei laisvalaikio praleidimo šaltinis“ (Sokolko, 2008).

Bendraujant yra patenkinami daugelis svarbiausių poreikių: bendraujant keičiamasi informacija, bendravimas suteikia paaugliams galimybę geriau suprasti ir pažinti save pačius, bendraujant galima dalytis savo mintimis ir jausmais, atskleisti kitiems savo individualybę, daryti aplinkiniams įtaką ir pan. Bendrauti skatina ir vadinamieji socialiniai poreikiai bei bendrumo (priklausymo) poreikis (Almonaitienė, Antinienė ir kt., 2007). Pasak R. Fisher „Socialiniai poreikiai – tie, kurie gali būti patenkinti tik tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujant kitiems žmonėms“ (Almonaitienė, Antinienė ir kt., 2007, p.12). Bendrumo (priklausymo) poreikis – kai norima jaustis kokios nors grupės, bendruomenės nariu, kai esi tarp žmonių, kurie tau reikalingi ir kai tu esi jiems reikalingas. Nuo gebėjimo bendrauti, galima sakyti, priklauso mūsų gyvenimo kokybė pačia plačiausia prasme. Dėl šių bendravimo poreikių paaugliams itin svarbus bendravimas virtualioje erdvėje naudojant socialinius tinklus. Jie nori bendrauti ne tik tiesiogiai „akis į akį“, bet ir nori naudoti šiandieninėje visuomenėje paplitusias technologijas.

Paauglių tokį stiprų poreikį bendrauti socialiniuose tinkluose ir įsitraukimą į jų veiklą gali sąlygoti, kaip teigia D. Boyd, B. Helen (2011), paaugliams būdingas aštrių pojūčių siekimas arba noras patirti susijaudinimo antplūdį. Jie nesugeba įvertinti, kiek galima rizikuoti.

Išskiriamos keturios bendravimo rūšys virtualioje erdvėje: tarpasmeninis, grupinis, asmens ir grupės, tarpgrupinis bendravimas (Lekavičienė, Vasiliauskaitė ir kt., 2010). Didesnė dalis virtualių draugų retai sutinkami realiame gyvenime, tačiau buvimas kartu virtualioje erdvėje sukelia pačias tikriausias emocijas ir jausmus: kelia savigarbą ir savivertę, suteikia identiškumo jausmą, socialinį pripažinimą, laimę ir pasitenkinimą. Bendravimas socialiniuose tinkluose gali padidinti nerimą, stresą, depresiją, baimę, pyktį, agresiją, asmeninį diskomfortą, frustraciją, priklausomybę. (Mačiulis, 2011)

Lietuvoje gyvenantys paaugliai yra labai įsitraukę į naudojamąsi interneto socialiniu tinklu „Facebook“: keturi iš penkių paauglių turi susikūrę savo profilį šiame tinkle (Pociūtė, Krancaitė, 2012). Dauguma paauglių skiria daug laiko per dieną naudojimuisi šiuo tinklu, skelbia daug asmeninės informacijos jo profilyje, nepakankamai dėmesio skirdami privatumo išsaugojimui. Paaugliai linkę sukaupti daug „draugų“ socialiniame tinkle, tačiau vyrauja santykių perkėlimo iš realybės į internetą tendencija, t. y. „Facebook“ tinkle paaugliai yra linkę palaikyti santykius su jau esamais draugais ir pažįstamais (Pociūtė, Krancaitė, 2012). Kaip teigia Juodaitytė, Šaparnytė (2008) kompiuteris nepilnamečių tarpe, suvokiamas, kaip komunikacinės paskirties priemonė, kurio pagalba naudotojų partneriais tampa realiame gyvenime egzistuojantys draugai, nepažįstami, atsitiktiniai žmonės, sutikti virtualioje erdvėje, kurioje įgyjama komunikacinių tinklų sudarymo patirtis ir tampama šių tinklų autoriais, išbandant naujus socialinius – komunikacinius vaidmenis. Gyvenimo patirtis atskleidžia paauglių susidomėjimą ne tik „facebook“ socialiniu tinklu, bet ir kitais socialiniais tinklais, įvairiais bendravimo,

diskusijų forumais, kuriuose siekiama atkreipti į save dėmesį ir atskleisti menkiausią smulkmeną apie save.

Autoriai yra ištyrę paauglių savijautą bendraujant virtualioje erdvėje. Jaunesniųjų paauglių amžiaus tarpsnio kulminaciniame laikotarpyje pastebimas ryškesnis paauglių konformizmas (devintoje klasėje), paaugliai linkę iš bendraamžių perimti antisocialinius standartus, kyla konfliktai su tėvais (Petrulytė, 2003). Bendravimas su draugais tampa savarankiška ir labai svarbia paauglio gyvenimo sritimi, didele vertybe, kad dėl draugų paauglys gali atsisakyti net šeimos ir mokyklos. Paaugliai nori veikti kartu su vienmečiais, bendruomeniškai gyventi, būti draugų mėgstamam, pripažintam, gerbiamam. Jei santykiai su bendraamžiais nesusiklosto, jei neturi draugų, ar staiga draugystė nutrūko, paaugliai labai dėl to sielojasi, išgyvena tikrą asmeninę dramą, jaučiasi atstumti, izoliuoti, patiria neigiamas emocijas (Petrulytė, 2003).

Visa paauglių veikla virtualioje erdvėje, jų elgesys, reiškiamos emocijos, viešinama įvairaus pobūdžio informacija, bendravimo stiliusatskleidžia kiekvieno paauglio elgesio kultūrą virtualioje erdvėje. Kalbant apie paauglių kultūrą ir elgesį virtualioje erdvėje, internetiniai ryšiai, suartindami kultūras, jas greičiau vienodina nei individualina, ir tik nuo konkrečių iniciatyvų priklauso, kaip modernių technologijų suteikiamos galimybės bus panaudotospaauglių tarpe. Etniškumo tyrėjai vis tik mano, kad internetas nėra pakankama sąlyga etniškumo raiškai, kadangi stinga tiesioginio bendravimo, reikalingo lokalinių subtilybių perteikimui ir pagavai (Savicka, 2006). Bačys (2012) pritaria šiai nuomonei sakydamas, kad virtuali erdvė gali žmogų įtikinti elgtis netinkamai, amoraliai bendraujant ir atliekantbet kokiąkitą veiklą socialiniuose tinkluose.

Naujoji karta, paaugliai išreiškia skirtingas vertybes, požiūrį, elgesį nei ankstesnės kartos. Tai priklauso nuo atsirandančių vis naujesnių, įvairesnių ir įdomesniu technologijų, galimų bendravimo ir veiklos būdų visuomenėje. Jaunimas veikia per internetinę bendruomenę, kuri juos išlaisvina nuo suvaržymų, nuo apribojimų, sieja su asmenybės autonomija ir socialiniu vaidmeniu. Paaugliams patinka eksperimentuoti su pačiais savimi ir savo tapatybe virtualioje erdvėje (Mesch, 2009; Bargh, Katelyn, McKenna, 2004; Ling, Yttri, 2002). 93 procentai paauglių internetą naudoja socialinėms reikmėms: siųsti ir gauti elektroninius laiškus (Rubin, Bukowski, Parker, 2006).

„Facebook“ tapo vienu pagrindiniu bendravimo įrankių šiuolaikinio žmogaus gyvenime. Keliais klaviatūros klavišų spūstelėjimais lengvai galima sukurti grupę ir į ją „įkelti“ žmones. Sukuriama virtuali erdvė, kurioje ir yra sprendžiami klausimai, atliekamos užduotys. Komunikacinės technologijos vis labiau menkina žmonių, ypač jaunimo, pasitikėjimą savimi realaus, gyvo bendravimo metu. Daug lengviau bendrauti esant „kitame laido gale“, kai gali

pagalvoti, ką ir kaip rašyti, kokią kaukę užsidėti: būti protinguoliu, humoristu ar rimtuoliu. Kaip teigia Mikalauskas (2013), tame galima rasti ir daug teigiamų aspektų: lavinamas užsienio kalbų mokėjimas, plečiamos geografinės, istorinės, kultūrinės žinios. Tačiau kitos kalbos taip įsiskverbia į žmonių mąstymą, jog jie pradeda vartoti pavienius užsienietiškus žodžius kalbėdami savo gimtąja kalba (Mikalauskas). Dėl šių priežasčių uelgesio kultūros problema labiausiai yra paplitusi paauglių tarpe.

Pasak Janušonytė (2005), pokalbių svetainės – tai sinchroninio bendravimo internete forma, leidžianti fiksuoti ne tik naują rašytinės kalbos atmainą, bet ir vieną iš sakytinei kalbai būdingų kalbos raiškos variantų – buitinę šnekamąją kalbą. Įvairių interneto svetainių lankytojai tarsi turėtų laikytis „Tinklo etiketo“ taisyklių, kurios sudarytos atsižvelgiant į interneto terpės galimybes, taip pat ir į kai kuriuos bendrojo viešojo etiketo bei kalbos etiketo reikalavimus (Janušonytė). Pokalbių svetainėse dažniausiai susirenkama tiesiog paplepėti, smagiai praleisti laiką, susirasti draugų ar net antrąją pusę. Tačiau yra svarbu savo kalbėsena pritaipyti prie čia bendraujančių asmenų, sukurti tam tikrą (draugišką ar nedraugišką) psichologinę bendravimo atmosferą, pasirenkant vienokią ar kitokią ryšio užmezgimo situacijų (kreipimosi žodžių, pasisveikinimų) kalbinę raišką, kuri jaunimo kalboje pastebėta labai įvairi (Janušonytė, 2005).

Vieši, tačiau neoficialūs jaunimo pokalbiai, dalyvių anonimiškumas ir laisvumas leidžia internautams kurti savitą kalbą, kurioje kalbos etiketui rūpimų dalykų (kalbėjimo situacijos, taisyklingos kalbinės raiškos) ne visada paisoma, nes čia neaiškūs nei įgimti, nei įgyti pašnekovų socialiniai vaidmenys (amžius, lytis, padėtis visuomenėje), dažnai negalioja kalbos kultūros taisyklės (Janušonytė, 2005).

Autorių, Liubinienės (2012), Mikalausko (2013), nuomonetiek anglų, tiek lietuvių kalbose dažnai mintis perteikiama ne tekstu, o grafiniais ženklais — veidelius ar veiksmus imituojančiomis piktogramomis. Tokiu būdu siekiama pagyvinti bendravimą, išreikšti požiūrį, reakciją, išlaikyti pašnekovo dėmesį. Dažnai pokalbis gali prasidėti arba pasibaigti vien pasikeičiant grafiniais elementais. Vis dažniau yra trumpinami žodžiai, kartais paliekant tik priebalses ir kai kurių žodžių rašyba – artinama prie tarimo. Jausmai reiškiami grafiniais ženklais. Bendraujant, žargoninėje leksikoje vyrauja anglybės ir kiek rečiau rusybės elementų (Liubinienė; Mikalauskas). Paauglių populiarėjantis susirašinėjimas mažai naudojant tekstą, daugiau vaizduojant įvairiausių simbolių virtualioje erdvėje, riboja paauglių kalbą realybėje.

Technologinės naujovės veikia mūsų gyvenimą ir kultūros formas. Tinklaveikos visuomenės analitikas, Castellsas (2005), teigia: „kadangi kultūra yra kuriama bei perduodama per komunikavimą, todėl pačias kultūras – istoriškai susiformavusias mūsų įsitikinimų bei kodų sistemas – iš esmės transformuoja, o ateityje dar labiau transformuos naujoji technologinė sistema“ (cit. Trinkūnienė, 2007). Todėl virtualiosioms bendruomenėms yra būdinga savita

logika ir savos taisyklės, kurios keičiantis visuomenei, keičiasi kartu. Interneto vartotojai įsilieja į tinklą vedini savitų interesų, nuostatų ir vertybių

Tradicinės medijos vis labiau skaitmenizuojamos ir didžiąja dalimi įsilieja į naujųjų elektroninių medijų sferą (Liubinienė, 2012). Dėl šios priežasties, iš esmės pasikeitė tarpusavio bendravimo modeliai, susikūrė ištisos bendruomenės, kurių virtualaus bendravimo poreikis ir būdas iš esmės pakeitė kalbą. Greta sakytinės ir rašytinės atsirado elektroninė kalbos atmaina.

Interneto sukeltos transformacijos daugelio yra įvardijamos kaip „skaitmeninių medijų“, sudarančių šių laikų „naujųjų medijų“ turinį, eros pradžia. Paaugliai yra aktyviausi elektroninės kalbos atmainos kūrėjai ir šios naujosios elektroninės medijos vartotojai, kurie ugdo savo skaitmeninį raštingumą „dvikalbystės“, t. y. norminės kalbos ir elektroninės kalbos atmainos sistemoje (Liubinienė, 2012).

Pasak autorių nuomone, virtuali bendrija – nauja mūsų bendruomenės atšaka su savo papročiais. Jų neišmanantis atskalūnas gali patirti moralinį šoką ir gauti širdies smūgį. Tam tikruose interneto tinklapiuose nuolat dominuoja neišvengiamos senam doram katalikui nepriimtinos diskusijos be tabu, pvz. internetiniame tinklapyje: irc.omnitel.net kanale „baras“. Todėl interneto bendravimo papročių rinkinys vadinamas „Tinklo etiketu“ (Netiquette) (Valavičius, Našlėnienė, 2000)

Galima teigti, kad naujosios komunikacijų technologijos, naudojant jas tinkamai, yra didžiulis gėris, palengvinantis kasdieninius darbus, padedantis susisiekti su žmonėmis visame pasaulyje. Tačiau negalima šioms technologijoms per daug pasiduoti ir leisti užvaldyti pačius technologijų naudotojus. Bendravimo dėka virtualioje erdvėje, keičiasi paauglių elgesys, bendravimo stilius – elgesio kultūra. Atsiranda naujų žodžių, terminų arba jų trumpiniai, kurie perkeltami į realybę. Tačiau sparčiai atsirandantys nauji terminai, įvairūs žargonai skurdina paauglių bendravimo žodyną ir elgesio kultūrą realioje socialinėje erdvėje. Virtualios aplinkos žodynas nėra tinkamas bendrauti oficialioje aplinkoje, tačiau jos spartus plitimas paskatina vis dažniau juo naudoti ir vis sunkiau įmanoma juo atsikratyti.

2. SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMUO FORMUOJANT PAAUGLIŲ ELGESIO KULTŪRĄ VIRTUALIAME IR REALIAME SOCIALINIAME TINKLE

Paaugliai, kaip viena aktyviausių visuomenės grupių, gana jautriai reaguoja į įvairius sociokultūrinius, ekonominius ir politinius pokyčius, vykstančius visuomenėje. Jauno žmogaus socializacija, vykstanti šeimoje, mokykloje bei aplinkoje, kurioje jis praleidžia nemažai laiko, įtakoja jo elgesį bei vertybines orientacijas, o taip pat ir deviantinį elgesį. Vienas svarbiausių paauglystės uždavinių yra perimti visuomenės normas, vertybių sistemą, socialinius vaidmenis. Pagrindinė šių laikų visuomenės problema, kad paaugliai neetiškai elgiasi ne tik realiame gyvenime, bet ir virtualioje erdvėje, į kurią perkelia savo visą informaciją iš realaus gyvenimo ir priešingai. Nebemokama tinkamai pasirinkti ir priskirti sau vaidmenis.

Dėl to ypatingą vaidmenį paauglystės laikotarpiu atlieka visi mokyklos pedagogai, nes didelę laiko dalį paauglys praleidžia mokykloje. Pedagogai, kurie turi paaugliams patarti, padrąsinti, nukreipti pozityvia linkme, dažnai juos kritikuoja, skirsto į gerus ir blogus, konfliktuoja, o tai gniuždo paauglį, žaloja jo psichiką, stabdo jo intelektualinį augimą. Pedagogo profesinis solidarumas kliudo jiems teisingai įvertinti paauglį ir tai tampa viena iš paauglio ugdymo sunkumų prieštara. Dėl šių priežasčių krenta mokymosi motyvacija, paauglys pradeda nelankyti pamokų, atsiranda bendravimo sunkumų ir kitos problemos. Tinkamas pedagogų elgesys su paaugliu, jo individualių savybių supratimas, konfliktus sušvelnina ar leidžia jų išvengti (Navaitis G.,2001).

Mokyklos socialinis pedagogas atlieka svarbiausia vaidmenį formuojant paauglių elgesio kultūrą mokykloje. Socialinio pedagogo kasdieninė veikla, pagrįsta vertybėmis ir žiniomis, kritine analize, ypač svarbia praktiniame darbe su paaugliais, vykdamas socialinio pedagogo funkcijas, taikant vaidmenis, problemų sprendimo būdus ir individualaus bei darbo su grupe metodus. Socialinis pedagogas, dirbdamas su paaugliais, turi suteikti visokeriopą pagalbą, sprendžiant jų problemas. Problemų sprendimas – tai procesas, kurio metu socialinis pedagogas ieško atitinkamų būdų, susijusių su individų poreikių tenkinimu. Jis dirba tiek individualų, tiek ir grupinį darbą. Problemos sprendimo procesą sudaro keturi etapai: įvertinimas, planavimas, plano įgyvendinimas, tikrinimas ir rezultatų aptarimas (Johnson L. C.,2001).

Norint kalbėti apie socialinį pedagogą ir jo vaidmenį formuojant paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje, svarbu suprasti socialinio pedagogo sąvoką ir atliekamas funkcijas. Pasak Kviessienę (2003), socialinis pedagogas – vaiko socialinis asistentas, jo gerovės

advokatas. Socialinis pedagogas turi planuoti ir organizuoti savo veiklą, bendradarbiaudamas su paaugliais, kritiškai vertinti savo darbą, atsižvelgdamas į svarbiausias perspektyvas.

Praktiniame darbe, socialinis pedagogas prisiima įvairius vaidmenis. Vaidmenys gali keistis, priklausomai nuo socialinio pedagogo funkcijų, paauglių poreikių, išteklių, lūkesčių ir kitų ypatybių. Johnson L.C. (2001) išskiria šiuos socialinio pedagogo vaidmenis, kurie modifikuojami socialinio pedagogo kasdieninėje veikloje: susisiekiantis, tarpininkas, gynėjas, vertintojas, mokytojas, mobilizuotojas, konsultantas, elgesio keitėjas, bendruomenės planuotojas, paslaugų teikėjas, duomenų tvarkytojas, administratorius, koordinatorius.

Skirtingi autoriai, skirtinga apibūdina pedagogą, jo atliekamas funkcijas, paskirtį. Pasak Kvieskienės (2003), socialinio pedagogo paskirtis būti vaiko užtarėju visose kritinėse situacijose. Socialinis pedagogas turi išklaudyti ir tiksliai surinkti informaciją apie vaiko problemas, stengtis palaikyti vaiką ar jo globėjus, įvardyti problemas, sukėlusias tam tikrą vaiko elgseną, būti tarpininku tarp vaiko ir kitų profesionalų, siekti padėti spręsti iškilusias problemas arba numatyti profesionalus (institucijas), galinčius padėti eliminuoti problemą.

Pasak Leliūgienės (2002), socialinės pedagogikos praktikoje taikomas metodas – tai socialinio pedagogo ir vaiko sąveikos būdas, užtikrinantis pozityvios socialinės patirties įgijimą, socializaciją ir socialinę – pedagoginę vaiko reabilitaciją.

Pasak Ambrukaitį (2000), socialinio pedagogo profesinė pareiga – pastebėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas (cit. Rimkevičienė, 2007).

Socialinių pedagogų kvalifikaciniuose reikalavimuose (2009) socialiniams pedagogams priskiriamos įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas), konsultacinės (pataria, padeda, konsultuoja), korekcinės (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja), vadybines (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako), šviečiamosios (informuoja, aiškina), koordinacinės (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją); prevencinės (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti), teisinės (atstovauja, gina vaiko interesus), socialinio ugdymo funkcijos (cit. Pučkoriūtės, 2012)

Socialinis pedagogas, dirbdamas su mokiniais, taiko įvairius efektyvaus darbo su mokiniais principus. Socialinis pedagogas turi mylėti vaiką, turi siekti tapti vaiko draugu, kuriuo galima pasitikėti, turi nesmerkti vaiko, o bandyti išsiaiškinti priežastis, tinkamai diagnozuoti problemos atsiradimo priežastis, rasti tinkamus poveikio būdus (vieniems reikia reiklumo, kitiems – švelnumo), nuosekliai, kruopščiai, kantriai stengtis padėti vaikui ar paaugliui spręsti iškilusią problemą, remtis tėvais, telkti komandą bendram darbui, nuoširdžiai bendrauti su vaiku ar paaugliu (Rupšienė, 2004).

Socialinio pedagogo kompetencijų raiška mokykloje reikalauja daug ir įvairių kompetencijų, galinčių padėti jam teikti kokybiškas ir kvalifikuotas paslaugas. Socialinių pedagogų veikloje pilnai pasireiškia mokytojo bendrosios, profesinės bei specifinės kompetencijos, tačiau šios srities specialistai nepakankamai išplėtoję bendrakultūrinės kompetencijas, taip aktualias šiuolaikiniam socialiniam ugdymui(si) (Leliūgienė, Terechovienė, 2011).

Socialiniui pedagogui reikia labiau akcentuoti bendrąjį papildomą socialinį ugdymą(si), nes tik jo dėka socialiniai pedagogai gali geriausiai formuoti paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje. Pagal Kvieskienę (2000), papildomas ugdymas – tai sudėtinė švietimo sistemos dalis, skirta įvairaus amžiaus žmonėms prigimtinių galių ir įvairių gebėjimų bei polinkių atskleidimui skirtingose ugdymo institucijose, saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui bei turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai (Kvieskienė, 2000; Dapkienė, 2002).

Pasak Kvieskienę (2000), bendrasis papildomas ugdymas(is) – padeda kurti atvirą vietos bendruomenei bendrojo lavinimo mokyklą, atliekančią kultūros židinio funkcijas, integruojant visus bendruomenės narius ir telkiant juos tobulėjimui bei vietos problemų sprendimui. Bendrojo lavinimo mokykloje, kitose švietimo įstaigose papildomas ugdymas suprantamas kaip permanentinio ugdymo dalis skiriama laisvalaikio kultūros plėtotei, kuris organizuojamas laisvu nuo pamokų metu. Bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) metusudarytos sąlygos realizuoti paauglių poreikius, savarankiškai, papildyti žinių stygių, kaupti bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį visiems bendruomenės nariams, o ypač vaikams, organizuojant papildomą socialinį ugdymą(si), įvairius būrelius, renginius, sudarant sąlygas kiekvienam vaikui ar paaugliui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus, gilinti dalykinius gebėjimus, kurių dėl vienokių ar kitokių priežasčių negalėjo įsisavinti nuoseklioje švietimo sistemoje, siekiant išugdyti demokratiškai organizuotą, savarankišką, atsakingą, humanizmo principais ir bendrosiomis vertybėmis besivadovaujantį, iniciatyvų, kultūringą, dorą Lietuvos pilietį (Kvieskienė, 2000; Barkauskaitė, 2004).

Bendrasis papildomas ugdymas yra apibrėžiamas įvairiai. Dėl aiškaus ir plataus Kvieskienės papildomo ugdymo apibrėžimo, šiame rašto darbe pasirinktas naudoti šis terminas.

Vis dėl to, pagrindinis socialinio ugdymo tikslas – suteikti moksleiviui pilietinės ir socialinės kultūros pagrindus, įkūnijančius humanizmo ir demokratijos vertybes bei principus ir atliepiančius kintančias asmens ir visuomenės gyvenimo reikmes (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir bendrojo išsilavinimo standartai, 2002).

J. Steponienė (2008), remiantis „Microsoft“ Europos, Artimųjų Rytų ir Azijos regiono viceprezidento J. Muehlfeito mintimis, pabrėžia, kad siekiant apsaugoti paauglius nuo neigiamos

viešosios informacijos galimos įvairios kryptys prieš pavojus internete. Turi būti užtikrintas pačių technologijų saugumas, įdiegtos programos, kurios rūpintųsi paauglio saugumu internete. Kaip teigia Steponienė (2008), gali būti ribojamas naršymo laikas internete, skatinamas sustiprintas tarpinstitucinis bendradarbiavimas (švietimo institucijų, vaikų teisių apsaugos tarnybų (VTAT), šeimos centrų), tobulinamos profesionalų konsultacijos, kurios diegtų kiekvieno internauto savisaugos jausmą, ugdytų jo apdairumą, budrumą.

Dažnai suaugusieji nori paauglius apsaugoti nuo galimos žalos ar sutrikimų, tačiau nežino, kaip tai padaryti ir kokie gali būti šalinimo padariniai. Psichologai L. Kutner ir Ch. K. Olson (2008) svarsto, kad galbūt suaugusieji kelia neteisingus klausimus ir daro klaidingas prielaidas. Panašią mintį plėtoja ir Lietuvos mokinių parlamento pirmininkas J. Plankis (2005), kuris teigia, jog Lietuvoje ryškėja viena iš pagrindinių problemų, kad tėvai ir mokytojai siekia vaikus bei paauglius apsaugoti nuo neigiamos viešosios informacijos (smurto, priekabiavimo, patyčių, pornografijos ir kt.), tačiau nežino apsisaugojimo būdų bei kaip šviesti vaikus apie saugų naršymą internete. Autorius, Plankis, akcentuoja, kad nei šeimos, nei mokyklos socialinės institucijos atkirai nėra pajėgios spręsti šios problemos, todėl yra labai reikalingas tarpusavio bendradarbiavimas. Pirmiausia vertėtų susimąstyti, ar tėvų atžaloms, kurie ilgą laiko tarpą praleidžia internetarba žaisdami vaizdo žaidimus virtualioje erdvėje, nepavyksta išsiugdyti svarbių bendravimo ir socialinių įgūdžių, o gal yra priešingai, kaip tik paaugliai ir kiti interneto naudotojai siekia pagerinti socialinius santykius su bendraamžiais, nes tokiu būdu jie turi bendrą interesų ir gali plėtoti pokalbių temas.

Kiekvienas vaikas ir paauglys privalo turėti bent pagrindinius apsisaugojimo nuo internetinių pavojų įgūdžius, nes tiek namuose, tiek mokykloje gali pasinaudoti internetu. Todėl M. Münsterer (2010) pataria, jog vaikų ir tėvų tarpusavio bendradarbiavimas gali geriau stiprinti saugaus interneto naudojimosi gebėjimus. Tokiu būdu tėvai apsaugos save ir savo atžalas.

Apibendrinant galima teigti, kad formuojant paauglių elgesio kultūrą, svarbius vaidmenis atlieka tėvai ir mokykla (socialiniai ir bendrųjų dalykų pedagogai). Norint paauglius paveikti ir įtakoti jų elgesiui, būtina bendradarbiauti socialiniams pedagogams su tėvais, kitomis institucijomis (VTAT, policijos viešosios prevencijos poskyriais ir kt.). Socialiniai pedagogai galėtų organizuoti bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimus, kurių metu, laisva forma, supažindintų paauglius su virtualiu gyvenimu, dominuojančiu elgesiu jame, suteiktų pagalbos būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių. Socialinio ugdymo(si) metu galima ugdyti daug asmens gebėjimų: gebėjimas bendrauti su kitais, bendradarbiavimas, gebėjimas girdėti ir suprasti kito nuomonę, argumentuotas diskusijas, tolerancija kitiems ir „kitokiems“, atsakomybė už savo sprendimus ir veiksmus. Ugdomos įvairios vertybės, kurios reikalingos ir būtinos paauglio elgsenai.

3. SOCIALINIO UGDYMO(SI) POVEIKIS PAAUGLIŲ ELGESIUI VIRTUALIOJE ERDVĖJE: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodika

Atlikus veiklos tyrimą, siekiant atskleisti paauglių bendravimo virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) poveikį buvo pasirinkti tokie tyrimo ir duomenų analizės metodai: pilotinis tyrimas, veiklos tyrimas, pusiau struktūruota anketinė apklausa, atviro tipo anketa, kontent analizės metodas, savirefleksijų dienoraščio analizė.

Visų pirma, atliekamas pilotinis tyrimas siekiant nustatyti tyrimo tinkamumą. Šis nedidelis tyrimas atliekamas, kad nuspręsti ar verta atlikti detalesnį tyrimą, kai norima išnagrinėti sritį, apie kurią nieko, arba mažai nežinoma, plėtoti tobulinti ar patikrinti matavimo priemones ir procedūras (Vencloviėnė, Jurkonis, Sujetovienė, 2008). Atlikus pilotinį tyrimą, tikslas – nustatyti ugdymo(si) temas.

Pilotiniam tyrimui įgyvendinti, remiantis išnagrinėtais teoriniais šaltiniais, ankstesniais panašios tematikos tyrimais bei asmenine tyrėjo naudojimosi virtualioje aplinkoje esančiais socialiniais tinklais patirtimi, buvo sudaryta pusiau struktūruota anketinė apklausa raštu 9 – 10 klasės metų moksleiviams ir bendrojo lavinimo dalykų pedagogams, įskaitant socialinius pedagogus (Žr. 2 – 3 priedas).

Pusiau struktūruota anketinė apklausa raštu – tai rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviuotojo) pateiktus klausimus (Luobikienė, 2000). Anketinės apklausos raštu metodu tinka tirti nuomones, įsitikinimus, požiūrius, nuostatas, įpročius, identifikuoti problemines sritis (Kaffemanienė I. 2006).

Pusiau struktūruotos anketinės apklausos tyrimo metodas pasirinktas dėl to, kad per trumpesnę laiką galima apklausti didesnę skaičių respondentų, buvo galimybė tyrėjui betarpiškai bendrauti su tiriamaisiais, juos instrukuoti, konsultuoti, buvo galimybė tyrėjui kontroliuoti situaciją: sekti atsakymo į klausimus eigą, gauti papildomos informacijos stebint. Anketinė apklausa raštu pateikia tikslesnius rezultatus, nes jie prieš atsakant yra geriau apgalvoti ir tikslesni. Pusiau struktūruotą anketinę apklausą raštu sudaro 2 blokai klausimų: demografiniai

klausimai (lytis, gyvenamoji vieta, šeimos sudėtis³ ir vaikų skaičius šeimoje⁴), ir blokas klausimų orientuotų į respondentų – paauglių elgesio kultūrą ir veiklos būdus virtualioje erdvėje (informacija apie emocijas ir elgesį internete). Į antro bloko klausimus (informacija apie emocijas ir elgesį internete) įeina klausimas orientuotas, į paauglių jau turimas žinias ir norą įgyti daugiau ir naujesnių žinių, kurios susijusios su bendruoju papildomu socialiniu ugdymu(si). Iš šio klausimo galima matyti bendrojo socialinio ugdymo(si) poreikį, reikalingumą paauglių tarpe. Pusiau struktūruotos anketinės apklausos tyrimo metodą, taikant paaugliams, sudaro 17 klausimų, iš kurių 8 klausimai yra uždaro tipo, likusieji yra atviro tipo klausimai, kurie duoda respondentui galimybę pačiam surasti atsakymo tinkamiausią variantą (žr. 2 priedas). Pusiau struktūruotos anketinės apklausos tyrimo metodą taikant pedagogams, anketą sudaro 5 klausimai, iš kurių 4 klausimai – atviro tipo (žr. 3 priedas).

Pusiau struktūruotos anketinės apklausos duomenų apdorojimui, rezultatų gavimui bei grafiniam atvaizdavimui naudojama kompiuterine „Microsoft Office Excel 2007“ programa.

Atlikus pusiau struktūruotą anketinę apklausą, suskaičiuojamas statistinis vidurkis (M), kurio didžiausios reikšmės atskleis socialinio ugdymo (si) sričių (temų) reikalingumo poreikį mokinių ir socialinių pedagogų atžvilgiu.

Išrinkus penkis aukščiausius socialinio ugdymo(si) temų, sričių vidurkius (apsiribojama penkiomis temomis atsižvelgiant į užsiėmimų kokybę, o ne kiekybę), remiantis atvirų klausimų gautų duomenų analize, išnagrinėtais teoriniais šaltiniais, sukurta bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų temų detali struktūra, planas (žr. 1 priedas). Užsiėmimams įgyvendinti kiekvienai temai buvo pasiruošta padalomoji medžiaga, kuri buvo įteikiama mokiniams ir apie kurią buvo kalbėta užsiėmimų metu.

Gauti duomenys, atlikus pilotinį tyrimą ir sukūrus bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimo temas, leidžia toliau atlikti veiklos tyrimą – procesą kurio metu tyrėjas ir tiriamieji socialiai sąveikauja, dalinasi žiniomis ir patirtimi, kartu mokosi ir siekia socialinių pokyčių dalyvaujant tiriamoje veikloje (o ne stebint ar analizuojant ją iš šono), kiekvienas tyrimo dalyvis (pvz., mokytojas, mokinys, jo tėvas, profesionalus tyrėjas) dalyvauja veikloje, ją analizuoja, bando naujas praktikas, vertina jų veiksmingumą (Kemmis ir McTaggart, 2005).

Taikant veiklos tyrimą paaugliams duodama apklausa, vertinimas (atviro tipo anketinė apklausa raštu), siekiant patikrinti ir įvertinti atlikto tyrimo (socialinio ugdymo(si)) poveikį įgyvendinus sukurta bendrąjį papildomą socialinio ugdymo(si) užsiėmimų planą (žr. 4 priedas).

---

³ Pusiau struktūruota anketinė apklausa raštu mokiniui

⁴ Pusiau struktūruota anketinė apklausa raštu pedagogams

Atviro tipo anketine apklausa raštu yra galimybė numatyti būtinus ir galimus klausimus, atvirus klausimus kartu paliekant galimybę respondentams atsakymus suformuoti patiems (Tureikytė, 2004).

Atviro tipo anketa sudaryta, remiantis išnagrinėtais teoriniais šaltiniais ir atsižvelgiant į bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų turinį, struktūrą (žr. 4 priedas). Ją sudaro 7 atviro tipo klausimai, kuriais po kiekvieno įgyvendinto užsiėmimo, įvertinamos paauglių (9 – 10 klasės mokinių) įgytos ir jau turimos žinios, suformuojamos pastabos ir pasiūlymai. Bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu dalyvavo 6 asmenys (N=6) – devintų ir dešimtų klasių mokiniai iš dalyvavusių pilotiniame tyrime 19 mokinių. Atviro tipo anketinės apklausos raštu duomenys apdorojami turinio (kontent) analizės metodu. Taikant turinio analizę, sugrupuoti paauglių atviro tipo apklausoje raštu gauti teiginiai į subkategorijas ir kategorijas skaičiuojant prasminius vienetus, lyginant juos tarpusavyje. Smulkios subkategorijos ir teiginiai pateikti prieduose (žr. 5 priedas), apibendrintos kategorijos pateikiamos analizuojant duomenis, kaip socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinės dalys.

Atviro tipo anketinės apklausos duomenų apdorojimui, rezultatų gavimui atlikta kokybinė, turinio (kontent), duomenų analizė naudojant „Microsoft Office Word 2007“ metų programą.

Pasirinktas kokybinis tyrimas vien dėl to, kad jis yra sistemingas, nestruktūruotas, atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą (Kardelis, 2002). Tyrime atliekamas vienas iš kokybinių metodų – kontent analizės metodas – tai objektyvus, sisteminio ir kiekybinio akivaizdaus komunikacijos turinio aprašymo tyrimo metodas (Tidikis, 2003). Šis tyrimo metodas racionaliausias ir tinkamiausias tyrimui siekiant išsiaiškinti poveikį vienai ar kitai socialiniai problemai, reiškiniui spręsti

Atlikus veiklos tyrimą – įgyvendinus bendruosius papildomus socialinio ugdymo(si) užsiėmimus sudarytas dienoraštis, iš kurio, taikant turinio analizę, pateiktos tyrėjo, kaip ugdytojo savirefleksijos, veiklos tobulinimo gairės (emocijos, techniniai, administraciniai duomenys, pastabos, tobulinimo planas) socialinio ugdymo(si) metu. Ugdytojo savirefleksijos buvo rašomos po kiekvieno užsiėmimo (žr. 6 priedas). Refleksija – pagrindinė mokymosi priemonė, siekiant ugdymo(si) tikslų – vyksta analizuojant savo vertybes, nuostatas ir emocijas, kurios savaip transformuoja supratimą bei teikia naujų prasmių idėjoms, siejant jas su ankstesnėmis žiniomis ir gauta informacija (Bubnys, 2012). Refleksija vertinga patirties kaupimo pradžioje ir vėliau, susisteminant gaunamą informaciją ir kartu analizuojant mokymosi metu kilusius jausmus bei išgyvenimus (Žydžiūnaitė, 2002).

Bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu buvo ugdoma paauglių elgesio kultūra virtualioje erdvėje. Užsiėmimo metu buvo siekiama įgyvendinti daug tikslų ir gebėjimų: ugdyti gebėjimą atsirinkti teisingą informaciją ir gebantį teisingą informaciją viešinti asmenį, ugdyti pagarbą, toleranciją „kitokiems“, ugdyti atsakomybės jausmą, suteikti mokiniams žinių apie apsaugojimo priemones internete, ugdyti gebėjimą etiškai bendrauti internete, suteikti žinių apie patyčių įvairovę, ugdyti gebėjimą girdėti ir suprasti kito nuomonę, supažindinti su gresiančiais pavojais virtualioje erdvėje ir kaip apsaugoti nuo jų, suteikti paaugliams žinių apie vertybes, ugdyti supratimą ir gebėjimą atsirinkti tinkamas sau vertybes, lavinti mokinių mąstymą, dėmesį, atmintį, skatinti tinkamai elgtis internete (nesikeikti, neįžeidinėti kito ir pan.), ugdyti savęs pristatymo įgūdžius, mokyti viešo kalbėjimo.

3.2 Tyrimo imtis

Pilotinis ir veiklos tyrimai buvo atlikti Kelmės rajono X pagrindinėje mokykloje. Pilotinio tyrimo metu apklausti devintos, dešimos klasės mokiniai – 15-16 m. paaugliai (N=16), mokyklos bendrojo lavinimo pedagogai (N=8), socialinis pedagogas (N=1). Tiriamieji, 15-16 m. paaugliai pasirinkti atsitiktinai – patogiosios atrankos principu, laikantis etikos, anonimiškumo ir savarankiškumo principais. Pasak Kardelį (2002), patogioji – atsitiktinė imtis naudojama tada, kaip renkami tiriamieji asmenys, kuriuos lengva rasti, kurie yra greta.

Pilotiniui tyrimui atlikti buvo pateikta 19 pusiau struktūruotų anketų paaugliams, iš jų, 16 anketų užpildytos tinkamai, likusios anketos pildytos sukčiaujant. Pedagogams buvo pateikta 18 anketų, iš jų, 9 užpildytos tinkamai, likusios – sugrįžo nepildytos. Anketos, kurios buvo teikiamos paaugliams ir socialiniams pedagogams yra pateiktos prieduose (žr. 2 – 3 priedas)

Veiklos tyrime – bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimuose iš 19 paauglių, sudaryta 6 asmenų grupė (N=6), remiantis savanoriškumo principu. Po kiekvieno užsiėmimo buvo atlikta atviro tipo apklausa (žr. 4 priedas)

Užsiėmimai penkiomis temomis vyko 9 kartus po 1 valandą. Socialinio ugdymo sąvoka paaugliams sunkiau suprantama, todėl su jais buvo naudojama sąvoka – pamoka.

Tyrimas buvo atliekamas 2014 m. vasario – gegužės mėnesiais. Tyrimas buvo atliekamas laikantis etikos principų ir reikalavimų: buvo gautas mokyklos direktoriaus, pedagogų, paauglių tėvų ir pačių paauglių sutikimas, vyko betarpiškas tyrėjo ir tiriamųjų bendravimas, respondentai pildė anketas savanoriškai, buvo suteikta galimybė bet kada pasitraukti iš tyrimo, neatsakyti į klausimus, kurie neatitiko respondentų nusistatymo. Tiriamiesiems buvo patvirtinta, kad tyrimo eiga neįtrauks jų į rizikingas situacijas, tiriamieji nepatirs psichologinės, materialinės, fizinės,

socialinės ar kitokios žalos. Tiriamiesiems garantuotas konfidencialumas, kad iš jų ir apie juos gauta informacija bus naudojama tik rašant baigiamąjį magistro darbą. Atliekant tyrimą mokiniai buvo supažindinti su tyrimo tikslu bei instruktuojami, kaip pildyti anketinę apklausą. Kiekvienoje klasėje pilotinis tyrimas buvo atliktas per 20 minučių.

3.3 Tyrimo rezultatų analizė

3.3.1 Pilotinio tyrimo analizė

Pilotinio tyrimo metu, pusiau struktūruotos anketinės apklausos raštu, gauti duomenys atskleidė paauglių ir pedagogų nuomonę apie socialinio ugdymo(si) užsiėmimų reikalingumą. Tiriamiesiems buvo pateikta 15 galimų temų su trumpu aprašymu, kuriomis jie galėtų įgyti daugiau žinių apie elgesio kultūrą virtualioje erdvėje. Reikėjo įvertinti, dešimtbaleje sistemoje, nuo 1 iki 10 balų kiekvieną temą, kai 1 - labai svarbu gauti ar daugiau įgyti informacijos šia tema, kai 10 –mažiausiai svarbu gauti ar jau pakankamai turimą inofmacijos šia tema. Duomenys lentelėje apibūdina tiriųjų nuomonę (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

Mokytojų ir pačių mokinių nuomonė, kokiomis temomis užsiėmimus reikalingiausia organizuoti formuojant mokinių elgesio kultūrą internete (M) (N=16)

(Bendrojo papildomo socialinio ugdymo/si užsiėmimų temos)	Mokiniai	Mokytojai
Paauglių dominuojančios vertybinės nuostatos ir bendrieji gebėjimai virtualioje ir realioje erdvėje	8,56	6,89
Realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - informacijos sklaidimas	7,81	8,00
"Savo asmens" saugumo užtikrinimas internete	7,75	7,22
Realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - elektroninio pašto, pokalbių etiketo subtilybės	7,56	7,11
Virtualių bendruomenių formavimasis ir jų įtaka paauglių bendravimo kultūrai	6,88	6,78
"Elektroninės patyčios" socialiniuose tinkluose - smurto ir patyčių prevencija	6,75	7,33
Realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - tinklo socialinis etiketas ir jo statusas	6,13	6,56
Kompiuterinių žaidimų įtaka paauglių elgesio, bendravimo kultūros ir nuomonės formavimuisi	5,88	7,44
Bendravimo samprata, jo formos realioje ir virtualioje erdvėje	5,81	7,11
Socialinių tinklų samprata, jų įvairovė ir kiekvieno iš jų įtaka paauglių elgesiui, nuomonės, vertybių ir nuostatų formavimuisi	5,44	6,44
Pavojai ir grėsmės virtualioje ir realioje erdvėje	5,31	7,89
Realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - socialinių tinklų privalumai ir trūkumai	4,94	7,11
Asmens privatumo ir viešumo aspektai virtualiame ir realiame gyvenime	4,25	7,22
Realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - skelbimai internete	4,13	6,89
Teisės aktai kontroliuojantys informaciją internete	3,63	6,89

Vertybių tema paauglius galėjo sudominti dėl mažai turimos informacijos apie vertybes. Juos ta linkme galėjo nukreipti smalsumas, kaip tai gali būti susiję su virtualia erdve. Grigas (2001), Kuzmickas (2007) teigia, kad nuolat keičiantis šalies politinėms, socialinėms, kultūrinėms, ekonominėms, sąlygoms, modernėjant visuomenei, ugdytojams kyla vis nauji tautinių ir kt. vertybių ugdymo iššūkiai, ypač ugdant paauglius – šiuo požiūriu jautriausią žmonių grupę. Šaulienė (2013) teigia, dėl šiuolaikiniame pasaulyje sparčiai vykstančios kaitos paaugliai dažnai patiria įtampą, beprasmiškumą, net agresiją, kurios neigiamai veikia besiformuojančią jaunų žmonių tautinio tapatumo jauseną, santykius, požiūrį į vertybes. Dėl šių priežasčių: greito gyvenimo tempo ir dėl jame vykstančių greitų pasikeitimų paaugliams keliama per dideli uždaviniai spėti perimti ir įsisavinti reikiamas vertybes.

Dėl savo saugumo užtikrinimo internete, galima daryti prielaidą, kad tiriamieji jaučiasi nesaugūs arba bijo būti nesaugūs ateityje.

Pedagogų nuomone, tiriamiems paaugliams galėtų būti organizuojami užsiėmimai šiomis temomis: realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai - informacijos skleidimas ($M = 8,00$), pavojai ir grėsmės virtualioje ir realioje erdvėje ($M = 7,89$), kompiuterinių žaidimų įtaka paauglių elgesio, bendravimo kultūros ir nuomonės formavimuisi ($M = 7,44$), elektroninės patyčios" socialiniuose tinkluose - smurto ir patyčių prevencija ($M = 7,33$), "Savo asmens" saugumo užtikrinimas internete ($M = 7,22$).

Pedagogų nuomonę galima laikyti objektyvesne ir rezultatyvesnę, negu paauglių, nes jie, kaip ugdytojai, suinteresuoti viską matyti iš šono ir vertinti objektyviai, o paaugliai patys dominuodami virtualioje erdvėje nesugebą kritiškai vertinti savo veiksmų ir jų nuomonę gali būti labiau subjektyvesnė. Galima daryti prielaidą, kad pedagogai domisi statistiniais duomenimis, skaito įvairiausių mokslinius straipsnius, domisi žiniasklaida, iš kurių gaunamos informacijos jie tiksliau gali įvertinti, kokių žinių tiriamiesiems trūksta, kokios vyrauja problemos visuomenėje, šiuo metu visiems aktualioje virtualioje erdvėje. Patys pedagogai turi susikūrę savo profilius socialiniame tinkle ir gali kuo puikiau matyti paauglių veiklą ir elgesį virtualioje erdvėje.

Išrinkus penkis aukščiausius socialinio ugdymo(si) temų, sričių vidurkius ir sukūrus bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų temų detalią struktūrą, planą toliau atliekamas veiklos tyrimas. Dvi užsiėmimų sritys pasirinktos, kurių suskaičiuoti vidurkiai sutapo lyginant pedagogų ir paauglių nuomonę, tada paimtos trys temos remiantis tiriamųjų aukščiausiais vidurkiais: dvi temos iš pedagogų apklausos ir viena tema iš paauglių apklausos gautų duomenų.

3.3.2 Veiklos tyrimo analizė

Atlikus pilotinį tyrimą ir išsiaiškinus užsiėmimų reikalingumo poreikį, toliau atliekamas veiklos tyrimas. Veiklos tyrimo metu atliekamas socialinio ugdymo(si) eksperimentas, kurio metu buvosukuriamosšiųpenkių socialinio ugdymo(si) sričių/temų struktūros (planai): realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai – informacijos skleidimas, pavojai ir grėsmės virtualioje erdvėje, elektroninės patyčios" socialiniuose tinkluose, "Savo asmens" saugumo užtikrinimas internete, paauglių dominuojančios vertybinės nuostatos ir bendrieji gebėjimai virtualioje ir realioje erdvėje (žr. 1 priedas).Šiomis užsiėmimų temomis organizuoti socialinio ugdymo(si) užsiėmimai.

Kiekvienas bendrasis papildomas socialinio ugdymo(si) užsiėmimas vyko po 1 valandą. Pirmo užsiėmimo metu vyko susipažinimas su paaugliais. Visų užsiėmimų metu buvo paaugliai supažindinami su užsiėmimų tema, jos tikslu, kokių gebėjimų ir žinių gali įgyti užsiėmimo metu. Supažindinami paaugliai su taikoma metodika.

Po kiekvieno socialinio ugdymo(si) užsiėmimo su paaugliais buvo duodama atviro tipo anketinė apklausa raštu, dar kitaip vadinama – apklausa, vertinimas, kuria patikrinamas ir įvertinamas užsiėmimo poveikis paauglių elgesio kultūrai socialiniuose tinkluose. Anketos duomenys buvo apdorojami turinio (kontent) analizės metodu. Po kiekvieno užsiėmimo buvo vertinta pirminė kategorizacija. Gavus subkategorijas, jos sugrupuojamos į kategorijas pagal dažniausiai pasikartojančius teiginius, skaičiuojant prasminius vienetus. Buvo gautos šešios kategorijos, dar kitaip vadinamos – socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinės dalys, atspindinčios socialinio ugdymo(si) poveikio vertinimą. Paauglių užsiėmimų vertinimo teiginiai pateikti prieduose (žr. 5 priedas).

Gautus tiriamųjų duomenis išanalizavus turinio (content) analizės metodu išskiriamapirmasocialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis(kategorija) – paauglių nekonkretizuoti pastebėjimai, pastabos ir pasiūlymai tobulinant bendruosius papildomus socialinius ugdymo(si) užsiėmimus (žr. 2 lentelė). Po kiekvieno bendrojo socialinio ugdymo(si) užsiėmimo, atviro tipo apklausos raštu metodu, buvo prašoma paauglių išsakyti nuomonę, kas jiems patiko, nepatiko, ką pasiūlytų keisti.

**Paauglių nekonkretizuoti pastebėjimai, pastabos ir pasiūlymai
tobulinant bendruosius papildomus socialinius ugdymo(si) užsiėmimus**

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių nekonkretizuoti pastebėjimai, pastabos ir pasiūlymai tobulinant bendruosius papildomus socialinius ugdymo(si) užsiėmimus	Buvo suteikta daug svarbios ir reikšmingos informacijos, kurią galiu panaudoti ateityje.	21
	Viskas patiko	19
	Patiko, nes buvo rodomi filmukai	18
	Rodyčiau daugiau vaizdo įrašų, video filmukų	17
	Nežinau	17
	Nieko nedaryčiau kitaip, viskas buvo gerai	12
	Labai įdomūs pavyzdžiai, kitų žmonių istorijos	12
	Patiko atlikti testą	10
	Patiko sužaisti žaidimą	9
	Nežinau, neturiu patirties	5
	Galėjau pasiklausyti įžymių žmonių nuomonės, tai yra Rudoko ir Mikutavičiaus	5
	Nepatiko, kad ne visi klasiokai atėjo pasiklausyti	3
	Patiko, kad vyko netradiciškai, kaip esame pripratę, vyko ne su mokytojais, kurie mus moko	2
	Patiko, nes labai svarbi tema. Pateikimas tiko ir patiko	2
	Galėtų dažniau tokia būti	1
	Nespalvoti lapai, kuriuos gavau, maloniau spalvoti žiūrėti. Aišku brangu	1
Kad po pietų vyksta, kai reikia eiti namo, bet niekas nevertė manęs eiti	1	
Iš viso:	155	

Atsižvelgus į paauglių parašytus teiginius, išskirtą socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinę dalį atspindi šios subkategorijos (nuo didžiausios iki mažiausios): „Buvo suteikta daug svarbios ir reikšmingos informacijos, kurią galiu panaudoti ateityje“, „Viskas patiko“, „Patiko, nes buvo rodomi filmukai“, „Nieko nedaryčiau kitaip, viskas buvo gerai“. Šios subkategorijos atskleidžia pačių tiriamųjų pasitenkinimą įgyvendinta užsiėmimų programa ir pritarimą bendrojo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų vykdymui. Tokia paauglių nuomonė rodo įgyvendintų užsiėmimų sėkmę. Video filmų akcentavimas leidžia suprasti, kad paaugliams labiau patinka žiūrėti filmuotą medžiagą, negu gauti, perimti vien informaciją be pateikiamo vaizdinio. Kuo informacija idomiau pateikiama, tuo daugiau jos įsimenama. Šie tiriamųjų teiginiai rodo, kad socialinio ugdymo(si) poveikis yra akivaizdus.

Subkategorija „Nežinau“ atskleidžia dalies tiriamųjų nemokėjimą sukonkretinti pasiūlymus ar pastabas, atskleidžia tiriamųjų nuomonės nebuvimą.

Tokios subkategorijos, kaip „Rodyčiau daugiau vaizdo įrašų, video filmukų“, „Labai įdomūs pavyzdžiai, kitų žmonių istorijos“, „Patiko atlikti testą“, „Patiko sužaisti žaidimą“, „Galėjau pasiklausyti įžymių žmonių nuomonės, tai yra Rudoko ir Mikutavičiaus“ atskleidžia paauglių mokymosi stilių ir požiūrį į elgesio kultūrą. Paaugliams labai svarbi kitų nuomonė,

kuria galima pasinaudoti, norint įteigti tam tikrus elgesio etalonus paaugliams. Kaip teigia Šimelionytė (2013), paauglys nuolat bendraudamas su kitais žmonėmis ir įgyja patyrimą, kaip reikia atitinkamomis sąlygomis elgtis. Paaugliams norint perteikti kuo daugiau informacijos, reikia užsiėmimų metu naudoti kuo daugiau metodų ir juos tarpusavyje derinti, keisti.

Tokius nekonkretizuotus pasiūlimus, pastabas paaugliai galėjo pateikti dėl žinių ir praktikostrūkumo.

Kita socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis (kategorija) – paauglių įgytos žinios apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu (žr. 3 lentelė). Šią socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinę dalį atspindi tokios subkategorijos: „Sužinojau apie tinklapio sertifikato patikrinimą, ar tikrai tinklapis yra saugus“, „Žinojau apie apgaulės, siūlomus prizus“, „Sužinojau, kad fotografuojant kitą reikia gauti sutikimą“, „Vietoj savo vardo geriau vartoti savo slapyvardžius“, „Duomenis apie save pateikti tik valdžios tinklapiuose“, „Žinosime, kaip apsisaugoti nuo sukčių, sužinojau, kad naudojantis internetiniu banku, bankas neprašys pateikti daugybę slaptažodžių“ (žr. 3 lentelė).

3 lentelė

Kategorija: Paauglių įgytos žinios apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių įgytos žinios apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu	Sužinojau apie tinklapio sertifikato patikrinimą, ar tikrai tinklapis yra saugus	12
	Žinojau apie apgaulės, siūlomus prizus	4
	Vietoj savo vardo geriau vartoti savo slapyvardžius. Duomenis apie save pateikti tik valdžios tinklapiuose.	3
	Sužinojau, kad fotografuojant kitą reikia gauti sutikimą	3
	Žinosime, kaip apsisaugoti nuo sukčių, sužinojau, kad naudojantis internetiniu banku, bankas neprašys pateikti daugybę slaptažodžių.	3
	Labiau įsitikinu, jog taip kaip saugausi savo gyvenime, taip reikia saugotis ir internete	2
	Sužinojau svarbias taisykles, kurios reikalingos užtikrinti taip sugumą internete	2
	Atsargiai elgtis su nuotraukomis, kad nebūtų taip kaip tai mergaitei per video	2
	Apie laiškus, kurie gaunami nuo nežinomų asmenų.	2
	neatsakinėti į laiškus, kurie ateina į el paštą ir kurie yra nežinomi	2
	Reikia atsiriboti nuo netinkamos informacijos ir nekreipti dėmesio, kai nori pavyzdžiui mane įžeisti arba skambinti į pagalbos numerius	1
	Kad aplink mus yra daug visko, kas nesaugu.	1
	kad yra siūlomos reklamos pagal tai, kokiose portaluose lankomės.	1
	kad negalima sakyti savo el.pašto slaptažodžius.	1
	Buvau girdėjusi apie etiketo taisykles, kurių stengiuosi laikytis	1
Žinosiu, kurie teisės įstatymai apsaugos mane	1	
	Iš viso:	39

Subkategorija – „Sužinojau apie tinklapio sertifikato patikrinimą, ar tikrai tinklapis yra saugus“ – atskleidžia internetinių tinklapių saugumo svarbą paauglių tarpe. Paaugliai mėgsta naršyti po įvairius internetinius tinklapius: pornografijos, prekių katalogų, filmų, žaidimų ir kitus

tinklapius. Vien dėl to ši informacija tiriamiesiems buvo naudinga, nes lankydamiesi įvairiuose tinklapiuose – gali parsisiųsti daug virusų į savo kompiuterį, užsisakant prekes – gali savo lėšas pervesti apsimetusiam asmeniui, firmai ir pan. Apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą tiriamieji pažymėjo šiais teiginiais: „Sužinojau, kada tinklapis būna saugus, kai yra https žodyje s raidė“, „Išmokome patikrinti saugų ryšį, tinklapis turi turėti sertifikatą, kurį patikriname per spynelės mygtuką“ ir t.t..

Subkategoriją apie tinklapio saugumą galima susieti su subkategorija „Žinojau apie apgaules, siūlomus prizus“. Ši kategorija atskleidžia, jog paaugliai jau žinojo apie apgaules, todėl jiems buvo svarbu gauti informacijos, kaip nuo to apsisaugoti. Subkategorijos tokios, kaip: „Sužinojau, kad fotografuojant kitą reikia gauti sutikimą“, „Vietoje savo vardo geriau vartoti savo slapyvardžius“, „Duomenis apie save pateikti tik valdžios tinklapiuose“, „Žinosime, kaip apsisaugoti nuo sukčių, sužinojau, kad naudojantis internetiniu banku, bankas neprašys pateikti daugybę slaptažodžių“, atskleidžia paauglių informacijos trūkumą apie savo asmeninės informacijos pateikimą virtualioje erdvėje. Galima teigti, kad tiriamieji dažnai fotografuoja kitus asmenis, dedasi juos į internetą, tačiau tų asmenų sutikimų neprašoma, naudojami tikri savo asmeniniai duomenys, nenaudojamasi ar mažai naudojamasi slapyvardžiais. Todėl manoma, kad po šio užsiėmimo paaugliai atsargiau patalpins nuotraukas į virtualią erdvę, atsargiau viešins savo asmeninę informaciją, savo demografinius duomenis. Kaip teigia Kalpokienė (2005), paauglių ego raida labai sparti – ima formotis hierarchinis ego funkcijų išsidėstymas: sustiprėja gynybinė funkcija, toliau vystosi kognityvinės funkcijos ir kartu didėja prisitaikymo galimybės. Todėl paaugliams labai reikšmingas užsiėmimas apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą, nes jiems aktualu apsisaugoti nuo pavojų, kad išlaikyti savo identitetą, apginti jį ir būti pripažintam kitų asmenų tarpe.

Išskiriama dar viena socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis (kategorija) – paauglių įgytos žinios apie elektronines patyčias virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu. (žr. 4 lentelė). Paaugliai didžiausią dėmesį skyrė ir daugiausiai akcentavo šiuos aspektus: „Sužinojau pagalbos būdus patyčių atveju, kaip to išvengti“, „Sužinojau apie patyčių formas, kad jos yra įžeidinėjimai, šmeižimas, nuotraukų platinimas“, „Sužinojau telefonų numerius, kur kreiptis pagalbos patyčių atveju“, „Žinojau, kad yra elektroninės patyčios, bet smulkiau apie tai nieko negirdėjau“.

Paauglių įgytos žinios apie elektronines patyčias virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių įgytos žinios apie elektronines patyčias virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu	Sužinojau pagalbos būdus patyčių atveju, kaip to išvengti	15
	Sužinojau apie patyčių formas, kad yra jos įžeidinėjimai, šmeižimas, nuotraukų platinimas	4
	Sužinojau telefonų numerius, kur kreiptis pagalbos patyčių atveju	4
	Žinojau, kad yra elektroninės patyčios, bet smulkiau apie tai nieko negirdėjau	4
	Kad už tyčiojimąsi internete gali būti taikomos baudos	1
	kad tyčiotis internete gali ir realybėje geri vaikai.	1
	Sužinojau, kad daug vyksta elektroninių patyčių.	1
	Kokios pasekmės patyčių atveju	1
	Žinau, kad nereikia palaikyti skriaudėjų, nebūti tam abejingu, nereaguoti į žinutes, kurios bus įžeidžiančios.	1
	Buvau susidūrusi su vienu patyčiu atveju, bet niekas nieko nedarė.	1
	Žinojau apie vaikų liniją	1
	kad negalime palaikyti to, kuris tyčiojasi iš kito, o reikia jį bandyti nuraminti ir parodyti, kad jis elgiasi	1
	Iš viso:	35

Subkategorija, kuri šioje socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinėje dalyje dažniausiai pasikartojo – „Sužinojau pagalbos būdus patyčių atveju, kaip to išvengti“ ir su šia subkategorija susijusi kita – kuri mažiau kartų pasikartojo „Sužinojau telefonų numerius, kur kreiptis pagalbos patyčių atveju“. Toks paauglių įsiminimas apie šias subkategorijas gali turėti reikšmės jų elgesiui realioje ir virtualioje erdvėje. Galima daryti prielaidas, kad paaugliai labiausiai akcentuoja įgytas žinias šiuo teiginiu, dėl to, kad patys mėgsta elektroninėje erdvėje tyčiotis iš kitų, skleisti netinkamą informaciją ir susidomėjo, kaip gali juos sustabdyti. Kitas variantas gali būti, kad iš tiriamųjų yra tokių, iš kurių tyčiojama ar turi pažįstamų, kurie taip daro, dėl to galėjo būti toks didelis paauglių dėmesys patyčių pagalbos būdams. Galima daryti prielaidas, kad paaugliai patys bijo būti aukos, iš kurių gali virtualioje erdvėje pasijuokti, skleisti melagingą informaciją ar net suklastoti nuotraukas. Pasak Sereikiene, Šilėnienė (2013) paaugliai patys bijo tapti patyčių aukomis. Kiek mažiau pasikartojo šios subkategorijos „Sužinojau apie patyčių formas, kad yra jos įžeidinėjimai, šmeižimas, nuotraukų platinimas“, „Žinojau, kad yra elektroninės patyčios, bet smulkiau apie tai nieko negirdėjau“. Šių žinių įgyjimas atskleidžia, kad dalis tiriamųjų nesusidūrė su el. patyčiomis savo artimiausioje aplinkoje, todėl nežinojo, kokios gali būti patyčių formos. Galima daryti prielaidą, kad apie tai įgyje daugiau žinių, labiau saugos save ir greičiau atpažins patyčias virtualioje erdvėje. Subkategorijos rodo akivaizdų socialinio ugdymo(si) poveikį paauglių elgesio kultūros formavimui – užsiėmimų metu įgyjo daug žinių, iš kurių, dalimi tikrai pasinaudos.

Kita socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis –paauglių įgytos žinios apie informacijos sklaidimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu (žr. 5 lentelė).

Šią struktūrinę socialinio ugdymo(si) poveikio dalį atspindi šios paauglių įgytos žinios užsiėmimų metu: „apie asmeninės informacijos viešinimą, jog negalima to daryti, neviešinti nuotraukų“, „sužinojau, kad galima susikurti draugų grupes Facebook'e ir tik joms rodyti ar nerodyti savo skelbiamą informaciją“, „sužinojau, kad ištrynus facebooke savo duomenis, jie vis tiek išliks ilgą laiką internete ir nepasinaikins“, „pateikus ne itin gerą informaciją apie save ar negražiai bendraujant su kitais manimi gali nusivilti kiti asmenys, ypač norint įsidarbinti, darbdavys“.

5 lentelė

Paauglių įgytos žinios apie informacijos sklaidimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių įgytos žinios apie informacijos sklaidimą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu	Apie asmeninės informacijos viešinimą, jog negalima to daryti, neviešinti nuotraukų	6
	Sužinojau, kad galima susikurti draugų grupes Facebook'e ir tik joms rodyti ar nerodyti savo skelbiamą informaciją	5
	Sužinojau, kad ištrynus facebooke savo duomenis, jie vis tiek išliks ilgą laiką internete ir nepasinaikins	3
	Pateikus ne itin gerą informaciją apie save ar negražiai bendraujant su kitais manimi gali nusivilti kiti asmenys, ypač norint įsidarbinti, darbdavys	3
	Sužinojau, kur kreiptis, jei reikės pagalbos dėl sklaidžiamos informacijos	2
	Apie privatumo nustatymus facebook, tačiau pati ten nieko nesistatinėdavau	2
	Negalima bendrauti su nepažįstamais ar įtartinais asmenimis	2
	Sužinojau, kad galime netyčia sukčiams padėti iš pateiktos informacijos, sužinoti apie šeimą ir kitus svarbius dalykus, apie tai nebuvau anksčiau pagalvojusi	7
	Žinojau, kad negalima keiktis	1
	Galiu turėti daug draugų facebooke, tačiau savo visą informaciją padaryti, kad matytų tik tie patys geriausi mano draugai.	1
	Iš viso:	32

Apie socialinį tinklą „facebook“ buvo gautos dvi skirtingos nuomonės, kurių pasikartojimo dažnis, galima sakyti, atspindi šio tinklapio reikšmingumą tiriamųjų tarpe. Remiantis kitų autorių tyrimų duomenimis, Lietuvoje „Facebook'o“, vartotojų yra jau daugiau kaip 1 mln., o penktadalis jų – 13–17 metų paaugliai. „Facebook“ socialiniame tinkle yra užsiregistravę 81,1 procento tirtų paauglių, kurie tam tinklui skiria labai daug savo laiko, skelbia daug asmeninės informacijos tinklo profiliuose, nepakankamai dėmesio skirdami privatumo išsaugojimui (Pociūtė, Krancaitė, 2012). Šias gautas kategorijas galima išskirti kaip paauglio susirūpinimą dėl jų neatsakingo elgesio pačiame populiariausiame socialiniame tinkle.

Kita subkategorija atspindinti paauglių įgytas žinias „apie asmeninės informacijos viešinimą, jog negalima to daryti, neviešinti nuotraukų“, leidžia atpažinti, jog paaugliai susirūpino savo dideliu kiekiu patalpinamomis nuotraukomis internete ir atspindi jų norą taip kuo mažiau elgtis. Iki šio užsiėmimo, gali būti, kad paaugliai apie tai visai negalvojo arba nenorėjo galvoti. Paauglių įgytos žinias atspindinti subkategoriją – „peteikus ne itin gerą informaciją apie save ar negražiai bendraujant su kitais manimi gali nusivilti kiti asmenys, ypač norint įsidarbinti, darbdavys“, kuri leidžia atskleisti paauglių susirūpinimą savo įvaizdžiu. Kaip teigia Šimelionytė (2013), paauglys nori jaustis, jog jo nuomonė yra pripažįstama ir gerbiama artimiausios aplinkos žmonių, jie nori būti dėmesio centre, pripažinti –save vertina ganėtinai aukštai ir nori, kad kiti juos taip vertintų. Paauglio „savęs suvokimas“ ir vertinimas glaudžiai susijęs su tuo, kaip kiti jį suvokia ir vertina, į save žiūri kitų akimis (Šimelionytė).

Išskiriama ketvirta socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis – paauglių įgytos žinios apie vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje ir realioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu (6 lentelė).

6 lentelė

Paauglių įgytos žinios apie vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje ir realioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių įgytos žinios apie vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje ir realioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu	Apie vertybes, toleranciją, stereotipus, kas jie yra. Žinosiu kitam pasakyti. Šiuo metu geriau žinau, ko noriu.	11
	Apie kultūrą, elgesį, kas tai yra.	5
	Išsiaiškinau savo bendravimo ir tolerancijos lygį	5
	Internetu kaip ir gyvenime viskas panašiai, tik internete keičiame elgesį nes niekas nepažįsta, nereikia kitų saugotis, kas ką pasakys, drąsiau internetu jaučiamės	2
	Iš viso:	23

Šią socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinę dalį atspindi sugrupuoti paauglių teiginiai į šias subkategorijas, kokių žinių įgyjo užsiėmimo metu: „Apie vertybes, toleranciją, stereotipus, kas jie yra“, „Apie kultūrą, elgesį, kas tai yra“, „Išsiaiškinau savo bendravimo ir tolerancijos lygį“.

Išskirtos subkategorijos–„Apie vertybes, toleranciją, stereotipus, kas jie yra...“, „Apie kultūrą, elgesį, kas tai yra“ – atspindi paauglių silpną ugdymą(si) mokykloje šių dalykų atžvilgiu. Galima daryti prielaidą, kad yra dalis kaltų pedagogų, kad mažai sureikšmina vertybių svarbą paauglių tarpe. Tiriamųjų mokykloje, galima daryti prielaidą, kad orientuojamasi daugiau į bendrųjų pagrindinių dalykų dėstymą. Šį požiūrį atspindėjo ir negatyvus pedagogų požiūris į šį atliekamą tyrimą jų mokinių tarpe. Toks pedagogų negatyvus požiūris ir mažos paauglių žinios apie vertybes, elgesio kultūrą atspindi mokyklos silpnąją pusę. Autorių nuomone, mokyklos

dorinis statusas ir jo išlaikymas priklauso nuo pedagogo dvasinės brandos ir jo gebėjimo organizuoti mokinių dorinį ugdymą (Aramavičiūtė, Martišauskienė, 2004). Labai svarbi individo sąveika su kultūra, skatinanti sociokultūrinių vertybių internalizaciją, kaip optimalios socializacijos pamatą, ir drauge humanizuojanti santykius su aplinka, žadinanti individo kūrybinį aktyvumą bei palaikanti etninio identiteto formavimąsi, vykstantį ne tik bendrosios kultūros, bet ir subkultūros kontekste.

Subkategorija „Išsiaiškinau savo bendravimo ir tolerancijos lygį“ atspindi paauglių susidomėjimą savo bendravimu, tolerantiškumu. Paaugliams patinka atlikti tokias užduotis, kurios neskatina jų daug galvoti, todėl testukai, kaip šiuo atveju, pati geriausia priemonė – išspręsti testuką, aptari jį ir išsiaiškinti, koks tavo tolerantiškumas, bendravimo lygis. Tad galima sulyginti su pageidaujama elgesio kultūra visuomenėje ir virtualioje erdvėje. Pasak Bitiną, vertybių sistemos hierarchinėje viršūnėje yra tolerancija, pagarbos ir pakantumo vertybės (Vasiliauskas, 2005). Jos labai svarbios paaugliams bendraujant virtualioje erdvėje, norint išvengti pavojų, grėsmių, elektroninių patyčių internete.

Penktoji socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinė dalis – paauglių įgytos žinios apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu (žr. 7 lentelė)

7 lentelė

Paauglių įgytos žinios apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu

Kategorija	Subkategorija	Prasminių vienetų skaičius
Paauglių įgytos žinios apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu	Sužinojau, ko neskelbti internete, apie šeimą, apie išsilavinimą, gyvenamąją vietą, el. pašto.	5
	Negalima draugam siųsti nuogų nuotraukų, o jie apgavę, paviešins.	3
	Sužinojau, kas yra sekstingas	3
	Gali nubausti už neapgalvotą informaciją	2
	Susitikus su nepažįstamu, galiu gyvybe rizikuoti	2
	Ištrinsiu visą savo informaciją iš facebook: namų adresą, šeimos sudėtį, mokyklą ir kitą informaciją.	2
	Kaip negalima pasitikėti žmonėmis, reikia juos patikrinti, kai gauni keistą įtartiną informaciją.	1
	Dėstytojų geriau į draugus nekviesti, nes dar sukelsiu nepagrįstų įtarimų.	1
	Kaip apsisaugoti nuo pavojų internete.	1
	Per internetą darbo galiu netekti	1
	Didžiausią naudą davė pateikti žmonių pasakojimai apie savo neigiamą patirtį. Tai labai įtakos mano tolimesnį internetinį bendravimą.	1
Iš viso:	22	

Šioje socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinėje dalyje dažniausiai pasikartojančios subkategorijos: „Sužinojau, ko neskelbti internete, apie šeimą, apie išsilavinimą, gyvenamąją vietą, el. pašto“, „Negalima draugam siųsti nuogų nuotraukų, o jie apgavę, paviešins“, „Sužinojau, kas yra sekstingas“. Mažiau kartų pasikartojė šios subkategorijos: „Gali nubausti už

neapgalvotą informaciją, „Susitikus su nepažįstamu, galiu gyvybe rizikuoti“, „Ištrinsiu visą savo informaciją iš facebook: namų adresą, šeimos sudėtį, mokyklą ir kitą informaciją“.

Subkategorijos – „Sužinojau, ko neskelbti internete, apie šeimą, apie išsilavinimą, gyvenamąją vietą, el. pašto“, „Negalima draugam siųsti nuogų nuotraukų, o jie apgavę, paviešins“, „Sužinojau, kas yra sekstingas“ – tarpusavyje glaudžiai susijusios. Šios subkategorijos atskleidžia paauglių požiūrį į pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje. Galima daryti prielaidas, kad paaugliai skelbdavo apie save visą galimą informaciją, su draugais dalijasi nuotraukomis bei rašinėja su imtymiu turiniu žinutes (dar kitaip vadinamas – sekstingas), nes nebuvo suteikta daugiau apie tai žinių, kaip jiems tai gali pakenkti, todėl bendrojo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu, paaugliai susirūpino savo skleidžiama informacija, nuotraukų viešinimu internete. Paaugliams nesuteikus informacijos apie elgesio kultūrą virtualioje erdvėje, jie gali labai skaudžiai nukentėti.

Tokios subkategorijos, kaip: „Gali nubausti už neapgalvotą informaciją“, „Susitikus su nepažįstamu, galiu gyvybe rizikuoti“, „Ištrinsiu visą savo informaciją iš facebook: namų adresą, šeimos sudėtį, mokyklą ir kitą informaciją“, atskleidžia paauglių susirūpinimą savo saugumu, baime, jog gali jie už netinkamą elgesį internete būti baudžiami. Todėl, galima daryti prielaidą, kad kai kurie tiriamieji, peržiūrės savo profilį socialiniame tinklapyje ir pasirūpins skleidžiama informacija apie save. Tokių užsiėmimų metu, paaugliams yra suteikiamos daug vertingos informacijos, kurios paaugliai visuomenėje ne visada gauna.

Galima daryti išvadą, kad yra išskiriamos penkios socialinio ugdymo(si) užsiėmimų struktūrinės dalys, kurios atspindi ir pagrindžia socialinio ugdymo(si) poveikį paauglių elgesio kultūrai virtualioje erdvėje. Tiriamieji socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu įgyjo daug naujų žinių ir vertingos informacijos kaip reikėtų elgtis ir nesielgti virtualioje erdvėje. Paauglių požiūris prieš ir po ugdymo(si) akivaizdžiai skiriasi.

3.3.3 Savirefleksijų dienoraščio analizė

Ruošiantis bendriesiems papildomiems socialinio ugdymo(si) užsiėmimams buvo pildomas po kiekvieno užsiėmimo dienoraštis (savirefleksijos) su trumpais aprašymais, kaip sekėsi dirbti su paaugliais. Po kiekvieno užsiėmimo rašytų savirefleksijų (dienoraščio) pavyzdys ir savirefleksijų apibendrinimas – prieduose (žr. 6 priedas). Įgyvendinant suplanuotus užsiėmimus buvo susidurta su įvairiais niuansais.

Emocijos bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) metu. Prieš pirmąjį užsiėmimą buvo jaučiama baimė, nerimas, nes nebuvo žinoma, kaip pasiseks bendrauti su paaugliais. Tik

pradėjus užsiėmimā, paaugliai pasirodė komunikabilūs, draugiški, todėl nuotaika pagerėjo, nerimas dingo. Pirmų užsiėmimų metu buvo gauta nemažai pastabų dėl filmuotos medžiagos trūkumo, todėl tai sukėlė vėl didžiulį nerimą ir baimę dėl kitų susitikimų. Po kitų susitikimų, gavus daug gerų atsiliepimų, nerimas dingo ir buvo galima labiau atsipalaiduoti ir su paaugliais tada dar geriau sekasi bendrauti. Perskaičius gerus paauglių atsiliepimus, pasireiškėdavo laimės, džiaugsmo emocijos.

Administraciniai duomenys bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) metu. Iš pradžių buvo nepasisėkęs susitarti su mokyklos pedagogais dėl veiklos tyrimo mokykloje, tai veiklos tyrimą teko atlikti tyrėjo darbo vietoje. Sunkiai sekėsi susitarti su paaugliais dėl dalyvavimo užsiėmimuose, tepavyko motyvuoti 6 savanorius. Buvo susidurta su informacijos gausa, kurią reikėjo kruopščiai atrinkti. Komunikacija su mokiniais vyko pagal planą, jie yra labai komunikabilūs, tik tereikėjo spėti gaudyti jų mintis ir jas interpretuoti, patikslinti, apibendrinti kartu su jais.

Pirmų užsiėmimų metu buvo gauta nemažai pastabų dėl filmuotos medžiagos trūkumo, šis trūkumas buvo išspręstas, nors paaugliams, atrodė vis tiek permažai video filmų. Buvo susidurta su pasiruoštos informacijos nepakankamumu vieno užsiėmimo metu, tačiau greitai ši problema buvo išspręsta. Virtualioje erdvėje yra tiek daug įvairių video įrašų, situacijų, kad gali greitai surasti apie ką su mokiniais padiskutuoti elgesio kultūros virtualioje erdvėje klausimais.

Nepasisėkė su situacijų sudarymo metodu viename užsiėmime dėl duotų silpnų instrukcijų, kokį vaidmenį reikės atlikti, kaip elgtis situacijos metu ir per trumpas laiko tarpas, kad paaugliai į tai būtų spėję įsigilinti.

Buvo susidurta su paauglių abejingumu įvertinant, reflektuojant užsiėmimus. Jie linkę nekonkretizuotai ir trumpai atsakyti į klausimus, todėl jie nuolat buvo skatinami, motyvuojami pagiriant juos.

Techniniai duomenys bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) metu. Su technine užsiėmimų dalimi problemų nebuvo, nes tyrėjo darbo vietoje yra visa reikalinga aparatūra: Multimedia, kompiuteriai, televizoriai. Paaugliams užsiėmimai buvo organizuojami jiems ir tyrėjui malonioje aplinkoje.

Pastabos, tobulinimo planas. Prireikus dar kartą organizuoti bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimus, vietoj daug informacijos pateikimo, geriau ir vertingiau paauglių tarpe surasti kuo daugiau įdomesnių situacijų, pavyzdžių iš kitų žmonių bendravimo praktikos socialiniuose tinkluose į juos kartu integruojant bendrą informaciją apie kalbamą problemą. Paaugliai geriausiai įsijungia į diskusijas, kai jie yra sudominami įvairiais pavyzdžiais. Daugiau dėmesio reikėtų skirti situacijų sudarymo metodui – paaugliams duoti suvaidinti įvairias situacijas, paskirstant juos vaidmenimis. Tam svarbu tikslios instrukcijos – vaidmenų

padalijimai. Būtų galima suorganizuoti susitikimus su policijos nepilnamečių reiklų poskyriu, pedagogine psichologine tarnyba, su kitomis institucijomis, susijusiomis su virtualioje erdvėje dominuojančiu elgesiu, bendravimu, jų pasekmių sprendimu. Būtų galima organizuoti bendrus susitikimus kartu su tėvais.

Išvados

1. Taikant teorinę analizę, atskleidžiami paauglių elgesio (veiklos ir bendravimo) kultūros aspektai virtualioje erdvėje. Paaugliai pusę savo laiko virtualioje erdvėje praleidžia bendraudami, naudodamiesi pokalbių ir socialinių tinklų svetainėmis, internetinių pokalbių programomis, žaidžiant įvairius žaidimus, talpinant asmeninę ir šeimos informaciją, viešai stebint draugų veiklas, išsakant savo mintis, ieškant informacijos internete ir dalijantis ja, susipažįstant su naujais pažįstamais, neretai dalijantis seksualinio, erotinio pobūdžio informacija, kuriant elektroninius laiškus, rašant žinutės. Tačiau, atliekant įvairiasveiklas virtualioje erdvėje, kartu susiduriama su pavojais internete, arba patys paaugliai juos sukelia: klesti pornografinio, seksualinio priekabiavimo, smurto, patyčių, įvairaus turinio informacija, dominuoja sąryšiai su rasizmu, žeminimas, pasmerkimas, savo tapatybės nuslėpimas. Asmenys naudodamiesi socialiniais tinklais kartu kuria ir kompiuterinę kultūrą: paaugliai linkę iš bendraamžių perimti antisocialinius standartus, dažnai jų mintis perteikiama ne tekstu, o grafiniais ženklais — veidelius ar veiksmus imituojančiomis piktogramomis, animuotais grafiniais elementais, vis dažniau dalinasi hiperteksto, vaizdo, muzikos įrašų nuorodomis, vis dažniau komentarą atstoja grafiniai elementai, bendrauja trumpomis frazėmis, trumpais vientisiniais sakiniais ar jų fragmentais. Formuojant paauglių elgesį virtualioje ir realioje erdvėje svarbų vaidmenį atlieka mokykla – socialiniai pedagogai. Jų sustiprintas tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas su tėvais padeda formuoti paauglių elgesį virtualioje erdvėje. Socialinių pedagogų organizuojami papildomi bendrieji socialinio ugdymo(si) užsiėmimai – vienas iš būdų formuoti paauglių elgesio kultūrą.
2. Atlikus pilotinį tyrimą nustatytas socialinio ugdymo(si) sričių (temų) reikalingumo poreikis mokinių ir socialinių pedagogų atžvilgiu. Taikant veiklos tyrimą, atliktas socialinio ugdymo(si) eksperimentas – sukurtas užsiėmimų turinys ir įgyvendintas per bendruosius papildomus socialinio ugdymo(si) užsiėmimus, kurie buvo organizuoti 6 asmenų grupėje, remiantis savanoriškumo principu. Užsiėmimų turinys sukurtas remiantis penkiais aukščiausius socialinio ugdymo(si) temų, sričių vidurkiais gautais pilotinio tyrimo metu. Nustatytos penkios paauglių elgesio kultūros virtualioje erdvėje ugdymo(si) sritys: realaus ir virtualaus bendravimo kultūros pagrindai – informacijos skleidimas, pavojai ir grėsmės virtualioje erdvėje, elektroninės potyčios" socialiniuose tinkluose,

- "Savo asmens" saugumo užtikrinimas internete, paauglių dominuojančios vertybinės nuostatos ir bendrieji gebėjimai virtualioje ir realioje erdvėje.
3. Atliktas bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) vertinimas apklausiant tiriamuosius raštu ir taikant turinio analizę (sugrupavus gautus teiginius į subkategorijas ir kategorijas, skaičiuojant prasminius vienetus)nustatytas socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesio kultūrai virtualioje erdvėje. Socialinio ugdymo(si)poveikio vertinimo struktūrinės dalys: paauglių įgytos žinios apie informacijos sklaidimą virtualioje erdvėje, paauglių įgytos žinios apie elektronines patyčias virtualioje erdvėje, paauglių įgytos žinios apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje, paauglių įgytos žinios apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą virtualioje erdvėje, paauglių įgytos žinios apie vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje ir realioje erdvėje, paauglių nekonkretizuoti pastebėjimai, pastabos ir pasiūlimai tobulinant bendruosius papildomus socialinius ugdymo(si) užsiėmimus. Šios socialinio ugdymo(si) struktūrinės dalys atskleidžia socialinio ugdymo(si) poveikį paaugliui – įgyjo daugiau žinių, informacijos, kurią, yra tikimybė, jie pasinaudos ateityjebendraudami socialiniuose tinkluose.
  4. Išanalizavus savirefleksijų dienoraštį pateikiamos veiklos tobulinimo gairės (emocijos, administraciniai ir techniniai duomenys). Prieš pirmąjį užsiėmimą tyrėjas jautė baimę, nerimą, nesnebuvo žinoma, kaip pasiseks bendrauti su paaugliais. Užsiėmimų eigoje tai perėjo į pasitenkinimo, džiaugsmo būseną. Buvo susidurta su informacijos gausa, kurią reikėjo kruopščiai atrinkti, tačiau komunikacija su mokiniais vyko pagal planą. Pirmų užsiėmimų metu buvo gauta nemažai pastabų dėl filmuotos medžiagos trūkumo, tačiau šis trūkumas buvo išspręstas. Buvo susidurta su paauglių abejingumu įvertinant, reflektuojant užsiėmimus. Su technine užsiėmimų dalimi problemų nebuvo. Kitų užsiėmimų metu reikėtųpateikti kuo daugiau įdomesnių situacijų, pavyzdžių iš kitų žmonių bendravimo praktikos socialiniuose tinkluose į juos kartu integruojant bendrą informaciją apie kalbamą problemą. Paaugliai geriausiai įsijungia į diskusijas, kai jie yra sudominami įvairiais pavyzdžiais. Daugiau dėmesio reikėtų skirti situacijų sudarymo metodui – paaugliams duoti suvaidinti įvairias situacijas, racionaliai paskirstant juos vaidmenimis.
  5. Analizuojant teoriją, aiškiai matomas paauglių bendravimo poreikis socialiniuose tinkluose. Paaugliai, kaip ir kiti asmenys, neįsivaizduoja savo gyvenimo be interneto. Jie virtualioje erdvėje turi susiformavę savo elgesio kultūrą, kurią perima vienas iš kitų. Virtualioje erdvėje paaugliai užsiima pačia įvairiausia veikla, kurios metu gali susidurti su įvairiausiais pavojais ir kuriuos jie patys gali sukelti.Paaugliai internete tyčiojasi, žemina kitus, sklaidžia įvairiausią informaciją, įkelia savo, ir be leidimo, kitų nuotraukas,

tarpusavyje bendrauja įvairiausiai grafiniais vaizdais, piktogramomis, žodžių trumpiniais, keiksmazodžiais, kurie menkina bendravimo žodyną realiame gyvenime. Būtent dėl šių priežasčių būtinas socialinio ugdymo(si) užsiėmimų organizavimas, kurių metu formuojama paauglių elgesio kultūra virtualioje erdvėje. Atlikus veiklos tyrimą, sukūrus užsiėmimų planą ir jį realizavus, paaiškėjo socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesiui virtualioje erdvėje. Socialinio ugdymo(si) poveikį atspindėjo paauglių vertinimai po kiekvieno užsiėmimo, kurie buvo kategorizuoti į socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrines dalis. Socialinio ugdymo(si) užsiėmimus organizuoti labiausiai pritaikyti socialiniams pedagogams.

Rekomendacijų projektas

1. Projekto aprašymas

1.1. projekto anotacija (trumpas projekto pristatymas nuo 1000 iki 2000 spaudos ženklų)

Projektas – papildomo socialinio ugdymo(si) užsiėmimų organizavimas formuojant paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje.

Projekte dalyvaus Kelmės rajono X pagrindinės mokyklos devintos, dešimtos klasės mokiniai – 15-16 m. paaugliai.

Paaugliai, kaip ir kiti asmenys, neįsivaizduoja savo gyvenimo be interneto. Paaugliai virtualioje erdvėje turi susiformavę savo elgesio kultūrą, kurią perima vienas iš kitų. Virtualioje erdvėje paaugliai užsiima pačia įvairiausia veikla, kurios metu gali susidurti su įvairiausiais pavojais ir kuriuos jie patys gali sukelti. Paaugliai internete tyčiojasi, žemina kitus, skleidžia įvairiausią informaciją, įkelia savo ir be leidimo kitų nuotraukas, tarpusavyje bendrauja įvairiausiais grafinais vaizdais, piktogramomis, žodžių trumpiniais, keiksmažodžiais, kurie menkina bendravimo žodyną realiame gyvenime. Būtent dėl šių priežasčių būtinas socialinio ugdymo(si) užsiėmimų organizavimas, kurių metu formuojama paauglių elgesio kultūra virtualioje erdvėje. Socialiniuose tinkluose dominuoja seksualiniai iškrėpėliai, žeminančios žmogaus orumą informacijos paviešinimas, patyčios. Paaugliai gali tapti priklausomi nuo socialinių tinklų ir nebematyti supančios tikrovės.

Su paaugliais ir jaunesniais vaikais svarbu kalbėti apie jų elgesį virtualioje erdvėje, apie saugumą internete apie interneto poveikį paaugliams, kad išvengtume neigiamų padarinių. Geriausias būdas apsaugoti paauglius virtualioje erdvėje, supažindinti su slypinčiais pavojais, skelbiama informacija, žaidimų įtaka per socialinį ugdymą(si), kuris gali būti organizuojamas mokyklose po pamokų. Socialinio ugdymo(si) metu paaugliams būtų sudarytos galimybės prisiliesti prie tikrojo virtualaus pasaulio, pastebėti iš šalies, kaip yra bendraujama ir koks iš tikrųjų turi būti elgesys virtualioje erdvėje.

Užsiėmimus sudarys 15 skirtingų temų, kurios padės visapusiškai formuoti paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje. Užsiėmimų temos: bendravimo samprata, jo formos realioje ir virtualioje erdvėje, paauglių dominuojančios vertybinės nuostatos ir bendrieji gebėjimai realioje ir virtualioje erdvėje, realaus ir virtualaus bendravimo etiketo/bendravimo kultūros pagrindai – elektroninio pašto, pokalbių etiketo subtilybės, realaus ir virtualaus bendravimo etiketo pagrindai/bendravimo kultūros pagrindai – skelbimai internete, realaus ir virtualaus bendravimo etiketo pagrindai/bendravimo kultūros pagrindai – informacijos skleidimas, realaus ir virtualaus bendravimo etiketo pagrindai/bendravimo kultūros pagrindai – socialinių tinklų privalumai ir trūkumai, pavojai ir grėsmės virtualioje ir realioje erdvėje, „Elektroninės patyčios“ socialiniuose tinkluose – smurto ir patyčių prevencija, teisės aktai

kontroliuojantys informaciją internete, asmens privatumo ir viešumo aspektai virtualiame ir realiame gyvenime, „Savo asmens“ saugumo užtikrinimas internete, kompiuterinių žaidimų įtaka paauglių elgesio, bendravimo kultūros ir nuomonės formavimuisi, virtualių bendruomenių formavimasis ir jų įtaka paauglių bendravimo kultūrai, Socialinių tinklų samprata, jų įvairovė ir kiekvieno iš jų įtaka paauglių elgesiui, nuomonės, vertybių ir nuostatų formavimuisi

1.2. Projekto tikslas

Formuoti paauglių elgesio kultūrą ir užtikrinti paauglių saugumą virtualioje erdvėje socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu.

1.3. Projekto uždaviniai

1. Surinkti/suburti komandą, kuri atsakinga už socialinio ugdymo(si) užsiėmimų vykdymą.
2. Surinkti partnerius, kurie padės realizuoti projektą ir įgyvendinti užsiėmimus
3. Sukurti ir įdiegti planuojamų užsiėmimų turinį, struktūrą
4. Numatyti visas reikalingas priemones socialinio ugdymo(si) užsiėmimams įgyvendinti.
5. Realizuoti ugdymo(si) užsiėmimus, paauglių elgesio formavimui virtualioje erdvėje, stebėti jų eigą, taikyti korekcijas.
6. Įvertinti vykusius užsiėmimus

2. Projekto poreikio pagrindimas

2.1. Situacijos (problemos) analizė: atlikti tyrimai, kiti duomenys⁵

Remiantis magistro baigiamojo darbo empirinio tyrimo rezultatais, paaugliai nurodė socialinio ugdymo(si) reikalingumą ir svarbą (N=16). Socialiniai ir bendrųjų dalykų pedagogai (N=9), taip pat nurodė socialinio ugdymo(si) užsiėmimų reikalingumą paauglių tarpe. Buvo atliekamas veiklos tyrimas kurio metu buvo nustatytas socialinio ugdymo(si) užsiėmimų poveikis paauglių elgesiui. Poveikis nustatytas iš paauglių vertinimų, juos kategorizavus į socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinės dalis: paauglių įgytos žinios apie informacijos sklaidimą virtualioje erdvėje, paauglių įgytos žinios apie elektronines patyčias – jų prevencija, paauglių įgytos žinios apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje ir kitos socialinio ugdymo(si) poveikio struktūrinės dalys.

Remiantis TNS, pasaulinės rinkos tyrimų ir verslo konsultacijų grupės kompanijos duomenimis (2010), bent kartą per savaitę naudojančių „Facebook“ 15-19 metų Lietuvos paauglių auditorija per metus paaugo 5 proc., o apskritai šiuo socialiniu tinklu naudojasi 95 proc. tokio amžiaus interneto vartotojų. Prie savo paskyrų kasdien prisijungia aštuoni iš dešimties 15-19 metų paaugliai. Snider (2012) tyrinėjo socialinių tinklų įtaką paauglių bendravimui, kurio duomenys atskleidė, kad paaugliai naudojant socialines žiniasklaidas gali prarasti gebėjimą skaityti neverbalinius signalus iš kitų žmonių. Paaugliams

⁵ Situacijos analizė turi būti grindžiama ir magistro baigiamojo darbo empirinio tyrimo rezultatais

gali pritrūkti jausmų ir intymumo (internete dominuoja žargonai, o ne emocijos), gali sustiprinti jų nenorą įsilieti į realų draugų ratą.

Lietuvos vartotojų instituto atliktas tyrimas atskleidė, jog paaugliai skelbia per daug asmeninės informacijos internete (Lietuvos vartotojų institutas, 2010).

Internetas nėra pakankama sąlyga etniškumo raiškai, kadangi stinga tiesioginio bendravimo, reikalingo lokalinių subtilybių perteikimui ir pagavai, todėl būtina organizuoti socialinio ugdymo(si) užsiėmimus su paaugliais formuojant jų elgesio kultūrą virtualioje erdvėje. Tyrimo duomenys atskleidžia paauglių silpnąją elgesio kultūros pusę.

2.2. Nacionaliniai ir/ar tarptautiniai (ES) dokumentai, pagrindžiantys projekto reikalingumą

Moksliniai darbai, tokie kaip Janušonytės (2005) atskleidžia jaunimo kalbos etiketą interneto pokalbių svetainėse. Tyrimo duomenimis, jaunimas, bendraudamas internete, dažniausiai vartoja ne tik specifines kalbos etiketo (kreipimosi žodžių, pasisveikinimų, atsisveikinimų) formules, neatitinkančias bendrinės kalbos normų, bet gana neretai renkasi įprastas lietuviškas kreipimosi žodžių, pasisveikinimų ir atsisveikinimų formas. Kreipimosi žodžių analizė rodo, kad kreipiniais pokalbių svetainėse asmenys apibūdinami pagal slapyvardžius, lytį, teigiamą ar neigiamą vertinimą, bendrą žmogaus įvardijimą ar apibendrintą adresatą.

Drapeko (2011) tyrinėjo interneto paslaugų atsakomybę už virtualioje erdvėje skelbiamą informaciją. Tyrimas atskleidė amorališkos, rasinės ar kitokiu pagrindu neapykantą skatinančią informaciją autoriaus teisių į kūrybą pažeidimas ir vagystės, sukčiavimai.

Europos Komisijos Daphne programos lėšomis išleistas leidinys – Lost in Cyber World. Tai projektas skirtas supažindinti su pavojais internete (www.lostincyberworld.eu). Šiame leidinyje atskleidžiami tyrimo rezultatai, kad 93% 9 – 16 metų amžiaus vaikų naudojami internetu ne rečiau kaip kartą per savaitę. 59% 9 – 16 metų amžiaus vaikų turi bent vieną profilį socialiniuose tinkluose. Iš 25 ES šalių Lietuva pagal socialinių tinklų populiarumą užima antrą vietą po Olandijos (Lietuva – 76%, Olandija – 80%). Tyrimų rezultatai rodo, kad bent kartą per du mėnesius elektronines patyčias yra patyrę nuo 6 iki 18,4% (priklausomai nuo elektroninių patyčių formos) vyresniųjų klasių moksleivių.

Sekantis projektas - „Negaišk laiko patyčioms! Tu gali kurti“ nr. Vp1-2.2-šmm-05-k-01-113. Tai inovacijų diegimo ugdant kompetencijas patyčių ir nediskriminavimo srityje metodinė medžiaga jaunimo organizacijos „Lukšiečiai“ savanoriams. Šio projektotyrimai atskleidžia, kad vaikai ir paaugliai ne visada elgiasi atsargiai internetinėje erdvėje. Negebėjimas čia tinkamai bendrauti, bei apsaugoti savo asmeninės informacijos - daugeliu atveju įtakoja patyčių ir diskriminavimo atsiradimą. Tyrimo rezultatai parodė, jog vaikai dažnai nesirūpina ne tik savo, bet ir kitų asmenų privatumu. Jie nevengia skelbti informacijos apie save ar kitus asmenis, neatsižvelgdami į tai, ar pastarieji sutinka. Be to, tyrimas parodė, jog vaikai virtualioje erdvėje nevengia elgtis rizikingai. Projekto partneris Šį „Informacijos technologijų mokymo centras“ socialiniame tinkle Facebook sukuria atvirą projekto puslapį „Negaišk laiko

patyčioms! Tu gali kurti“ (projekto Facebook puslapis). Šiame projekto puslapyje vykdoma komunikacija patyčių ir diskriminavimo temomis su Projekto Facebook puslapyje nariais, taip pat talpinami mokyklų partnerių vaikų – mokytojų – tėvų bendri darbai – atliktos užduotys (sukurti scenarijai vaizdo klipui, vaizdo klipai, dainų tekstai, garso takeliai, piešinių eskizai ir išbaigti darbai, fotografijos. Diskutuojama sukurtų darbų tema, balsuojama, renkami geriausi darbai.

3. Projekto tikslinės grupės

1.1. Projekto tikslinės grupės
Projekto tikslinės grupės – paaugliai (9 – 10 klasių mokiniai)
Iš viso: (M) (V)
14 moterų, 5 vyrai vienoje tiriamųjų klasėje

4. Projekto planas ir veiklos

Veiklos pav.	1 mėn.	2 mėn.	3 mėn.	4 mėn.	5 mėn.	6 mėn.	7 mėn.	8 mėn.	9 mėn.	10 mėn.	11 mėn.	12 mėn.
1 veikla Suburiama komanda, kuri atsakinga už socialinio ugdymo(si) užsiėmimų vykdymą.	X											
2 veikla Suburiami partneriai, kurie padės realizuoti projektą ir įgyvendinti užsiėmimus	X	X										
3 veikla Sukuriamas ir įdiegiamas planuojamų užsiėmimų turinys, struktūra		X	X									
4 veikla Numatomos visos		X	X									

reikalingos priemonės socialinio ugdymo(si) užsiėmimams įgyvendinti.													
5 veikla Realizuojami ugdymo(si) užsiėmimai, paauglių elgesio formavimui virtualioje erdvėje				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6 veikla Įvykusių užsiėmimų vertinimas													X

5. Planuojami rezultatai

5.1. Projekto poveikis tikslinėms grupėms
<p>Sukurta papildomo ugdymo metodika formuoti paauglių elgesį virtualioje erdvėje. Atliktas bendrojo papildomo socialinio ugdymo(si) vertinimas apklausiant tiriamuosius raštu ir taikant turinio analizę (sugrupavus gautus teiginius į subkategorijas ir kategorijas, skaičiuojant prasminius vienetus) nustatytas socialinio ugdymo(si) poveikis paauglių elgesio kultūrai virtualioje erdvėje. Paaugliai vertinime nurodys, kokių žinių įgyjo, kas patiko jiems ir ko pritrūko užsiėmimų metu.</p> <p>Socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu paaugliai turėtų įgyti žinių apie informacijos sklaidimą, elektronines patyčias, apie pavojus ir grėsmes virtualioje erdvėje, įgyti žinių apie „Savo asmens“ saugumo užtikrinimą virtualioje erdvėje, įgyti žinių apie vertybines nuostatas ir bendruosius gebėjimus virtualioje ir realioje erdvėje, įgyti žinių apie vertybine orientacijas, kompiuterinių žaidimų įtaką ir kt.</p> <p>Tikėtina, kad paaugliai visas įgytas žinias užsiėmimų metu, pritaikys sau, bendraudami socialiniuose tinkluose, pagerės jų bendravimo kokybę, jų elgesys virtualioje erdvėje. Atsakingiau žiūrės į savo vykdomą veiklą internete.</p>
5.2. Projekto metu planuojami sukurti inovaciniai produktai (metodai, programos, mokomoji medžiaga, publikacijos, etc.)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sukuriamas socialinio ugdymo(si) užsiėmimų temų/sričių turinys– struktūra, kuri pravers ugdant kitų mokyklų paauglius. 2. Pagaminami lankstinukai kiekvienai užsiėmimų temai su konkrečiais nurodymais, patarimais,

<p>trumpa informacija.</p> <p>3. Organizuojami užsiėmimai viešinami mokyklos internetiniame tinklapyje, rašomi į vietinę spaudą.</p>
<p>5.3. Projekto tęstinumas</p> <p>Projektą bus galima tęsti su kitomis paauglių grupėmis, visose Lietuvos mokyklose.</p> <p>Galima sukurti naujesnių metodikų, sukurti daugiau užsiėmimo sričių ir pritaikyti socialinio ugdymo(si) užsiėmimų metu.</p>
<p>5.4. Numatomas poveikis:</p> <p>Didesnė dalis paauglių turės galimybę žiūrėti kitaip į virtualią erdvę, sumažės pavojų, patyčių atveju internete, pagerės bendravimo kokybė. Kuo dažniau vyks tokie užsiėmimai, tuo didesnė tikimybė, kad elgesio kultūra formuojama tinkama linkme ir plačiau perduodama kitiems asmenims.</p>
<p>5.4.1. horizontaliu lygiu (politikai) (teisės aktai, viešumas, etc.)</p> <p>Dalinai paskatins LR švietimo ir mokslo ministrą labiau atsižvelgti į socialinio ugdymo(si) užsiėmimus formuojant paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje, užtikrinant jų saugumą.</p>
<p>5.4.2. vertikaliu lygiu (praktikai)</p> <p>Galimai padidės daugiau mokyklų norinčių įsitraukti į šį projektą, organizuoti socialinio ugdymo(si) užsiėmimus formuojant paauglių elgesio kultūrą virtualioje erdvėje ir užtikrinant jų saugumą.</p> <p>Sumažės mokyklose paauglių tarpe dominuojančių elektroninių patyčių atvejų virtualioje aplinkoje, pagerės saugumo užtikrinimas internete, pagerės paauglių bendravimo kokybė, elgesys.</p>

6. Numatomos išlaidos

Eil. Nr.	Projekto išlaidos	2014 metai	20.... metai	Išlaidos iš viso
1.	Projekto administracinės išlaidos			
	Projekto administratoriui	2000 Lt.		2000 Lt.
	Iš viso:	2000 Lt.		2000 Lt.
2.	1 veikla			
	Suburiama komanda, kuri atsakinga už socialinio ugdymo(si) užsiėmimų vykdymą.	7 nariai vedantys užsiėmimus –4500 Lt (vienas užsiėmimas – 300 Lt.)		
	Iš viso:	4500 Lt.		4500 Lt.
3.	2 veikla			

	Suburiami partneriai, kurie padės realizuoti projektą ir įgyvendinti užsiėmimus, prisidės prie jų	Vienam partneriui – 100 Lt. už pagalba viename užsiėmime		
	Iš viso:	1500 Lt.		1500 Lt.
3.	3 veikla			
	Sukuriamas ir įdiegiamas planuojamų užsiėmimų turinys, struktūra			
	Iš viso:	0 Lt.		0 Lt.
4.	4 veikla			
	Numatomos visos reikalingos priemonės socialinio ugdymo(si) užsiėmimams įgyvendinti.	Popieriaus lapai ir rašymo priemonės – 500 Lt. Video filmų kūrimas – 1000 Lt. Priemonės žaidimams organizuoti – 300 Lt. Paskatinimai, apdovanojimai – 500 Lt.		
	Iš viso:	2300 Lt.		2300 Lt.
	5 veikla			
5.	Realizuojami ugdymo(si) užsiėmimai, paauglių elgesio formavimui virtualioje erdvėje			
	Iš viso:	0 Lt.		0 Lt.
	Kitos išlaidos			
	IŠ VISO:	10300 Lt.		10300 Lt.

7. Finansavimo šaltiniai

Šaltinis	Suma. Lt
1. Paramos lėšos	500 Lt.
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	2000 Lt.
3. Nacionalinės lėšos (valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto lėšos)	Savivaldybės biudžeto lėšos – 6000 Lt.
4. Privačios lėšos	Verslininkas – 800 Lt.
5. Kiti šaltiniai (įvardinti) (gali būti kiti potencialūs finansavimo fondai)	„Šeimos centras“ – 1000 Lt.

Literatūra

1. Almonaitienė J., Antinienė D., Ausmanienė N. (2007). *Bendravimo psichologija: vadovėlis*. Kaunas : Technologija.
2. Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2004). *Ryškesni paauglių ir jaunuolių socializacijos ypatumai*. file:///C:/Users/Loreta/Downloads/CEEOL%20Article.PDF (žiūrėta 2014-03-05)
3. Bačys, T. (2012). *Paauglių priklausomybė nuo socialinių tinklų internetinėje erdvėje*. <http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/STEPP/STEPP%202013%207/9.pdf> (žiūrėta 2014-03-05).
4. Bagdonaitė, N. (2011). *Problemiškas interneto naudojimas paauglystėje*. <http://www.prevencija.lt/problemiskas-interneto-naudojimas-paauglysteje/> (žiūrėta 2014-03-15)
5. Bargh, J. A., Katelyn, Y. A. (2004). "The Internet and Social Life" .Annual Review of Psychology 55 (2004): 573–90
6. Barkauskaitė M. (2004). *Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje* <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/72/barkauskaite.pdf> (žiūrėta 2014-03-05).
7. Berns, R. M. (2009). *Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
8. Boyd D. Helen B. (2011). *Augantis vaikas*. Vilnius: UAB "Vaistų žinios".
9. Boyd, D. M., Ellison, N. B. (2007). *Social network sites: Definition, history, and scholarship*. *Journal of Computer-Mediated Communication*. <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html> (žiūrėta 2014-02-25).
10. Boussi, Y., Lebowhl, M. (2009). *How to help your teen stay safe on line*. <http://portlandfamilycounseling.com/TeensandSocialNetworking.aspx>. (žiūrėta 2014-03-15)
11. Bubnys, R. (2012). *Reflektyvaus mokymo(si) metodų diegimo aukštojoje mokykloje metodika: refleksija kaip besimokančiųjų asmeninės ir profesinės raidos didaktinis metodas*. Šiauliai: Šiaulių valstybinė kolegija.
12. Burbaitė, R. (2011). *Socialiniai tinklai*. Referats. http://kopustas.elen.ktu.lt/studentai/lib/exe/fetch.php?media=burbaite_soc_tinklai.pdf (žiūrėta 2014-03-10).

13. Buziūtė, J. (2010). *Mokyklos vaidmuo formuojant paauglių saugų interneto vartojimą*.
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110803_082925-45807/DS.005.0.01.ETD (žiūrėta 2014-03-15)
14. Civilka, M., Lamanuskas, T., Osinaitė, G., Sauliūnas, D., Štītėlis, D., Toliušis, S., Ulevičius, L. (2004). *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius : NVO Teisės institutas.
15. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: UAB „Litera“.
16. Drapeko, A. (2011). *Interneto paslaugų teikėjų atsakomybė už virtualioje erdvėje skelbiamą informaciją*.
<http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%2080%20tomas/222-227.pdf> (žiūrėta 2014-03-05).
17. Fraser, M., Dutta, S. (2010). *Mano virtualieji aš: kaip socialiniai tinklai keičia gyvenimą, darbą ir pasaulį*. Vilnius: Eugrimas.
18. Geležinienė, R., Melienė R., Vaitkevičienė, A., Poškienė, I (2013). Mokinių informacinių komunikacinių technologijų naudojimo įpročiai mokytojų požiūriu. *Specialusis ugdymas*. Nr. 2 (29),194–204
19. Grigas, R. (2001). *Tautinė savivoka*. Vilnius: Rosma
20. Gross, E.F. (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report.
http://www.cdmc.ucla.edu/Research_files/sdarticle_1.pdf (žiūrėta 2014-03-15).
21. Janušonytė (2005). *Jaunimo kalbos etiketas interneto pokalbių svetainėse*.
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050608_190319-80224/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2014-03-15)
22. Juodaitytė, A., Šaparnytė, E. (2008). Vaikų kompiuterinės kultūros komunikacinio diskurso empirinis tyrimas. *Acta paedagogica vilnensia*, T (21), 101 – 116.
23. Kaffemanienė, I. (2006). Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai. Šiauliai: Šiaulių universiteto biblioteka
24. Kalpokienė, V. (2005). *Paauglių raida ir psichikos sutrikimai ego psichologijos požiūriu*.
http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:pbpq3p2PEhAJ:scholar.google.com/+PAAUGLI%C5%B2+RAIDA+IR+PSIHIKOS+SUTRIKIMAI+kalpokien%C4%97&hl=lt&as_sdt=0,5&as_vis=1 (žiūrėta 2014-02-27)
25. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai) vadovėlis. Kaunas: Judex
26. Kemmis, S., Taggart, R. (2007). *Communicative Action and the Public Sphere*. Participatory action research. http://www.corwin.com/upm-data/21157_Chapter_10.pdf (žiūrėta 2014-02-15).
27. Koverienė, V. (1995). *Internet*. Kaunas: technologija.

28. Kutner, L., Olson, Ch. K. (2008). *Vaikystė prie kompiuterio*. Vilnius: Baltų lankų leidykla
29. Kuzmickas, B. (2007). *Tautos tapatumo savimonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
30. Kvieskienė G. *Socializacijos pedagogika*. Vilnius 2000.
31. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*: monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
32. Lekavičienė R., Vasiliauskaitė Z., Antinienė D. ir kt. (2010). *Bendravimo psichologija šiuolaikiškai* : [vadovėlis aukštosioms mokykloms]. Vilnius : Alma litera.
33. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
34. Leliūgienė, I., Terechovienė, R. (2011). *Socialinio pedagogo kompetencijų raiška mokykloje*. https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=301989 (žiūrėta 2014-03-19).
35. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir bendrojo išsilavinimo standartai* (2002). www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/bps.ph(žiūrėta 2014-03-27).
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro į s a k y m a s (2009). *Dėl švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymo nr. 1667 „dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ pakeitimo* <http://www.svietimoprofsajunga.lt/images/default/source/attachments/DEL%20SOCIALINIO%20PEDAGOGO%20KVALIFIKACINIU%20REIKALAVIMU%20IR%20PAREIGINIU%20INSTRUKCIJU%20PATVIRTINIMO.doc> (žiūrėta 2014-04-05).
37. Ling, R., Yttri, B. (2002). *“Hyper-coordination Via Mobile Phone in Norway”*. Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, Public Performance, ed.
38. Liubiniene, V (2012). *Naujųjų medijų kalbos komponentai, kontekstai ir vartotojai* http://www.kalbos.lt/zurnalai/21_numeris/10.pdf (žiūrėta 2014-03-25).
39. Lost in Cyber World (2011). *Projektas skirtas supažindinti su pavojais internete*. http://www.lostincyberworld.eu/files/104_lic_brochure_lt.pdf (žiūrėta 2014-03-10).
40. Luobikiene, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*: Kaunas: Technologija.
41. Mesch, G. S. (2009). *The Internet and Youth Culture*. <http://www.iasc-culture.org/THR/archives/YouthCulture/Mesch.pdf> (žiūrėta 2014-03-15).
42. Mikalauskas, Š. (2013). *Naujųjų komunikacinių technologijų įtaka žmonių bendravimui*. <http://vkgrupe.blogas.lt/naujuju-komunikaciniu-technologiju-itaka-zmoniu-bendravimui-175.html> (žiūrėta 2014-03-25).

43. Münsterer M. (2010). Kinder surfen im Internet - Ein kleines 1 x 1 für Erziehungsberechtigte.
http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Erziehungsbereiche/s_1071.html (žiūrėta 2014-03-25).
44. Navaitis, G. (2001). *Psichologinė parama paaugliui*. Vilnius: Kronta.
45. Petruolytė A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius : Presvika
46. Pilkauskaitė, V., Valickienė, Raižienė, S., Žukauskienė, R. (2009). *Elektroninių patyčių paplitimas tarp klaipėdos apskrities vyresniųjų klasių moksleivių*.
https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/dwn.php?id=274334 (žiūrėta 2014-03-27).
47. Plankis J. (2005). Saugesnis internetas mokinių akimis. *Seminaras šalies pedagogams, „Internetas – privalumai ir grėsmės”*.
<http://www.draugiskasinternetas.lt/lt/youth/news?id=1952> (žiūrėta 2014-02-15).
48. Pociūtė, B., Krancaitė, E. (2012). *Paauglių aktyvumas vs. pasyvumas internetosocialiniame tinkle „facebook“ ir sąsajos sujaučiamu vienišumu bei asmenybės bruožai*.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3gLLXQUM1cAJ:www.leidykla.eu/fileadmin/Psichologija/2012_46/60-79.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
 (žiūrėta 2014-03-05)
49. Ponelienė, R., Simaitytė, G. (2010). Internetinės grėsmės ir jų įveikimas: mokinių patirtis. *Socialinis ugdymas: smurto ir patyčių prevencija ugdymo įstaigose: 5-asis recenzuojamas tęstinis mokslinių-praktinių straipsnių rinkinys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
50. Rašomavičienė B. (2008). *Paauglių žinias ir požiūrį į pagrindines elgesio kultūros vertybes lemiantys veiksniai*. http://www.e-biblioteka.lt/resursai/Mokslai/VIKO/PF_050422/PF_050422_14.pdf (žiūrėta 2014-03-05).
51. Rimkevičienė, V. (2007). *Socialinių pedagogų veiklos specifika vaikų globos namuose*. Magistro darbas. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_161351-20487/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2014-04-05).
52. Rubin, K. H., Bukowski, W. M., Parker, G. J. (2006). “Peer Interactions, Relationships, and Groups”. *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, and Personality Development*, ed. Nancy Eisenberg, 571–645.
53. Rupšienė, L. (2004). Individualus socialinių pedagogų darbas su vengiančiais lankyti mokyklą mokiniais. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/70/rupsiene.pdf> (žiūrėta 2014-03-17).

54. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Kačenauskaitė, V. (2010). Interneto vartojimo grėsmių suvokimas ir patirtis: Moksleivių viktimizacijos prielaidos. *Socialinis darbas*, 9 (2), 70 – 78.
55. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Kačenauskaitė, V. ir kt. (2009). *Paauglių elgsena elektroninėje erdvėje*. http://www.draugiskasinternetas.lt/repository/dokumentai/11_03_24/tyrimas%20elgsena%20elektronineje%20aplinkoje.pdf (žiūrėta 2014-02-26)
56. Savicka, A. (2006). „*Virtualusis etniškumas: iliuzija ar viltis?*“, in *Lietuviškojo europietiško raida: dabarties ir ateities iššūkiai*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
57. Sereikiene, J., Šilėnienė, B. (2013). *Patyčių paplitimas ir raiška paauglystėje*. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_1648-8776.N_1_39.PG_63-69/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2014-03-05)
58. Snider, S. (2012). “*How has the lack of face-to-face communication on social network sites affected how teenagers personally communicate?*”. <http://www.scoop.it/t/the-affect-of-social-networking-on-teenage-communication> (žiūrėta 2014-02-25).
59. Sokolko M. (2008). Mokyklos socialinio pedagogo galimybės nepilnamečių nusikalstamumo prevencijoje. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20080924_184517-31571/DS.005.0.02.ETD (žiūrėta 2014-03-15)
60. Steponienė J. (2008). Ar mokame naudotis papildoma galva? *Švietimo naujienos. Informacinis leidinys*. 2 (257), 6 – 7.
61. Šaulienė, V. (2013). *13–16 metų paauglių, gyvenančių modernėjančioje Lietuvoje, tautinės vertybės*. <http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/STEPP/STEPP%202013%207/53.pdf> (žiūrėta 2014-02-27)
62. Šimelionytė, L. (2013). *Paauglių pasiekimų vertinimo ypatumai dailės pamokose*. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20130806_135954-88456/DS.005.0.01.ETD (žiūrėta 2014-02-25)
63. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
64. *TNS LT: socialinių tinklų naudotojų gretas sparčiai pildo vyresnio amžiaus lietuviai*. [://www.tns.lt/lt/news/tns-lt-socialiniu-tinklu-naudotoju-gretas-sparciai-pildo-vyresnio-amziaus-lietuviai/](http://www.tns.lt/lt/news/tns-lt-socialiniu-tinklu-naudotoju-gretas-sparciai-pildo-vyresnio-amziaus-lietuviai/) (žiūrėta 2014-03-25).

65. Trinkūnienė, I. (2007). *Etninės kultūros išlikimo strategija šiuolaikinėje bendruomenėje: nuo tradicijos link interpretacijos*. <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2007/4/12-22.pdf> (žiūrėta 2014-03-28).
66. Tureikytė, D. (2004). *Sociologinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: VDU.
67. Uhls, Y., Greenfield, P. (2011). *Adolescents and Electronic Communication*. <http://www.education.com/reference/article/adolescents-online-social-networking/?page=5> (žiūrėta 2014-03-15).
68. Ustinavičienė, R., Škėmienė, L., Papečkaitė, J. (2009). *Gimnazijų moksleivių regos sutrikimai ir darbo kompiuteriu ypatumai*. Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas 13(2), 82-3.
69. Valavičius, E., Našlėnienė, A. (2000). *Bendravimas internete*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
70. Valavičius, E., Našlėnienė, A. (2000). *Bendravimas internete*. Kaunas: „Smaltijos leidykla“
71. Vasiliauskas, R. (2005). *Mokymo turinio įtaka kuriant mokinio vertybių sistemą*. [file:///C:/Users/Loreta/Downloads/CEEOL%20Article%20\(1\).PDF](file:///C:/Users/Loreta/Downloads/CEEOL%20Article%20(1).PDF) (žiūrėta 2014-03-05)
72. Vencloviėnė, J., Jurkonis, N., Sujetovienė, G. (2008). *Mokslinių tyrimų metodologija aplinkotyroje*. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
73. Žydžiūnaitė, V. (2002). *Kaip parengti studijų darbus? Kursinis projektas, kursinis darbas, referatas, esė, refleksija*. Klaipėda: Klaipėdos kolegija.
74. Žukauskienė, R. (2007). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

Loreta Mižutavičiūtė

IMPACT OF SOCIAL LEARNING ON ADOLESCENTS' BEHAVIOUR IN VIRTUAL ENVIRONMENT

The Master's Degree Thesis

Summary

The aim of the present study is to reveal the impact of the social learning on adolescents' behaviour in the virtual environment after practise research is done.

In order to discover the culture of the behaviour and the peculiarity of the activity of adolescents' in the social networks it is able to characterize this research by such problematic questions: How adolescents' evaluate their culture of the behaviour in the virtual environment? What are the opinion about adolescents' culture of the behaviour and the reason of activity in social networks of social pedagogues and their rendering service? What is the impact of social learning on adolescents' behaviour in the virtual environment?

The children of ninth and tenth grade of town Kelmė secondary school aged 15-16, subjects teachers and social pedagogues participated in the research. As well as the group of sixth persons participated in the reserach on the voluntary basis.

The need of the social learning themes in the respect of students and social pedagogues was discovered after the experimental research. The experiment of the social learning is done applying the activity research and the content of activities is created and implemented through the general extra social learning activities. The content of activities is based on five highest averages of social themes after the experiment research is done.

The conclusions presented are based on the research carried out by the author of this paper. They are as following:

1. The research showed five ranges of adolescents' culture of behaviour: the basis of the culture of communicating (realistic and virtual)- the development of information; risks and dangers in the virtual environment; bullying in social networks and the dominant value and general capabilities in the virtual and realistic environment.

2. The impact of the social learning on adolescents' behaviour in the virtual environment is discovered after the evaluation in writing form is done. The structural parts of the impact of the social learning is distinguished : the gained knowledge of the implementation of information, bullying, risks and dangers and general capabilities in the virtual environment.

The further development of the activity is offered after each practise is filled in self-reflection diary (emotions, the data of administrative and technical).

Essential words: the general extra social learning, the impact of learning, the behaviour of adolescents' in the virtual environment.

Priedai

